

Univerzita Hradec Králové

Pedagogická fakulta

Katedra sociální patologie a sociologie

Projevy subkultury graffiti jako asociální jev

Bakalářská práce

Autor: Štěpánka Kryspínová
Studijní program: B 7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální patologie a prevence
Vedoucí práce: prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.

2016

Hradec Králové

Zadání bakalářské práce

Autor: Štěpánka Kryspínová

Studium: P131371

Studijní program: B7507 Specializace v pedagogice

Studijní obor: Sociální patologie a prevence

Název bakalářské práce: **Projevy subkultury graffiti jako asociální jev**

Název bakalářské práce AJ: Displays of graffiti subculture as asocial phenomenon

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce analyzuje graffiti subkulturu a její projevy. V teoretické části práce je rozebírán vznik a vývoj graffiti subkultury ve světě a v České republice. Dále se práce zabývá uměleckými technikami, jež jsou nejčastěji užívány. Součástí práce je popis střetů graffiti subkultury se zákonem. Empirická část je zaměřena na průzkum motivace a projevů členů subkultury a jako metoda bude použito rozhovorů s příslušníky této subkultury.

URBAN, Lukáš. Sociální deviace. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. 167 s. ISBN 978-80-7380-133-5. SMOLÍK, Josef. Subkultury mládeže: uvedení do problematiky. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 281 s. ISBN 978-80-247-2907-7. HEBDIGE, Dick. Subkultura a styl. V Praze: Dauphin, 2012. 239 s. ISBN 978-80-7272-197-9.

Garantující pracoviště: Katedra sociální patologie a sociologie,
Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: prof. PhDr. Blahoslav Kraus, CSc.

Oponent: PhDr. Jiří Kučírek, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 12.2.2015

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího práce pana prof. PhDr. Blahoslava Krause, CSc. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 25. 4. 2016

Silvana Kyplíková

Anotace

KRYSPÍNOVÁ, Štěpánka, *Projevy subkultury graffiti jako asociální jev*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 59 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce analyzuje subkulturu graffiti a její projevy. Teoretická část práce pojednává o projevech subkultury graffiti jako o asociálních jevech z pohledu teorií sociálních deviací, agrese a agresivity. Uvedeny jsou subkulturní teorie a vliv subkultury na jedince, včetně možných motivů vedoucích k tvorbě. Dále práce popisuje vznik a vývoj graffiti subkultury ve světě a na území České republiky. Zahrnuty jsou jednotlivé umělecké techniky graffiti a posuzování tvorby graffiti společností se zaměřením na vandalismus a související legislativu. Zachycena jsou data vypovídající o aktuálním stavu tvorby subkultury graffiti v České republice. Empirická část obsahuje kvalitativní výzkum analyzující část života příslušníků subkultury graffiti od počátků tvorby. Polostrukturovaný rozhovor s prvky narativního interview také zjišťuje vliv tvorby graffiti na život jedince.

Klíčová slova: graffiti, subkultura graffiti, sprejerství.

Annotation

KRYSPÍNOVÁ, Štěpánka, *Displays of graffiti subculture as asocial phenomenon*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Králové, 2016. 58 s. Bachelors thesis.

The bachelor thesis analyses graffiti subculture and displays of graffiti subculture. The teoretical part of the thesis interprets displays of graffiti subculture as an asocial phenomenon in connections with theories of deviations, aggression and aggressiveness. Mentioned are theories of subcultures and effects of the graffiti subculture on individuals, including potential motives for graffiti creation. The thesis also describes origin and evolution of graffiti subculture in the world and in area of the Czech republic. The thesis also examines, which art techniques are usually used by graffiti artists and where are borders between legal and illegal art. Statistical data shows situation of graffiti in the Czech republic. The research of empirical part of the thesis analyses lives of graffiti subculture members, used method for the research is half-structured interview with components of narrative interview. The interview researches also effects of membership on individuals.

Key words: graffiti, graffiti subculture, spray art.

Poděkování

Velké díky patří panu prof. PhDr. Blahoslavu Krausovi, CSc. za odborné vedení a cenné rady k vypracování bakalářské práce. Dále děkuji přátelům a známým, kteří vypomohli svou věcnou kritikou. Poslední dík patří mým rodičům, kteří mi umožnili studium, ve kterém mě podpořili.

Obsah

Úvod	7
1 Asociální jevy jako projevy deviantního chování	9
2 Kultura a subkulturní teorie	15
3 Jedinec jako člen subkultury graffiti a jeho motivy k tvorbě.....	20
4 Subkultura graffiti	25
4.1 Vznik a vývoj subkultury graffiti v USA a na českém území	25
4.2 Tvorba graffiti a její posuzování	30
5 Výzkum projevů subkultury graffiti a života jedince ovlivněného subkulturou	39
5.1 Metodologická východiska	39
5.2 Realizace výzkumu	41
5.3 Analýza výsledků výzkumu.....	42
Závěr.....	52
Zdroje	54
Seznam příloh.....	59

Úvod

V ulicích měst v historických centrech, zabydlených částech i na periferiích jsou k vidění nevzhledné, roztékající se klikyháky i vzhlednější komplikovanější barevná díla. Divák nechápe, jak taková díla vůbec vznikají a co by měla znamenat, a už vůbec netuší, co vše za každým jedním nápisem stojí.

Téma bakalářské práce projev subkultury graffiti jsem zvolila, neboť je mi tento fenomén velmi blízký a ráda bych se mu věnovala v celé jeho šíři. Cílem práce je obsáhnout téma subkultury graffiti s aktuálním stavem této subkultury a porozumění motivům tvorby graffiti, životní cesty tvůrce graffiti a vlivu subkultury na jeho život ve společenském kontextu za pomoci kvalitativního šetření metodou rozhovoru s tvůrci graffiti.

Teoretická část práce se zabývá pojetím sociálních norem a deviací, spolu s nimi vymezuje asociální jednání ve spektru deviantního chování. Společným jmenovatelem deviantního chování je agrese. Bakalářská práce jmenuje různá pojetí a druhy agrese a zmiňuje vysvětlení a členění agrese dle Ericha Fromma s aplikací na členy subkultury graffiti. V souvislosti se sociální deviací se práce věnuje i teorii rozbitých oken J. Q. Wilsona a G. L. Kellinga a popisuje rizikovost subkultur mládeže s přihlédnutím k subkultuře graffiti.

Bakalářská práce se věnuje subkulturním teoriím postavených na základě teorie kultury. Vymezení subkultury se v průběhu let měnilo. Vedle klasických subkulturních teorií, teorií deviantních subkultur práce zmiňuje teorie okrajových sociálních kultur R. Girtlera a postsubkultury M. Maffesoliho. Klíčovými pojmy pro subkulturu jsou scéna vytvářející se na subkulturním základě a sociální konstrukt identity, jenž je vytvářen jedincem a skupinou. Identita je praktickým předmětem tvorby graffiti writerů. Tvorba graffiti a pohyb na scéně jsou spojeny s typickým životním stylem. Bakalářská práce scénu, identitu a životní styl definuje v obecné rovině ve vztahu ke graffiti subkultuře. V návaznosti jsou předestřeny možné motivy tvorby graffiti.

Dále se bakalářská práce zabývá původem graffiti z dob 15 000 př. n. l. v jeskyních Lascaux, 79 n. l. v Pompejích a dalšími. Vznik graffiti v současné podobě je zaznamenán po roce 1970 v USA, následující léta byla pro vývoj soudobého graffiti umění rozhodující. Na území České republiky se graffiti začalo rozvíjet po roce 1989. Prostředí a celospolečenské klima umožnilo vznik výrazné, aktivní, pevně semknuté graffiti scény na území Prahy. S nabývajícím popularitou graffiti a pod vlivem zahraničních proudů vznikaly sprejerské základny i v dalších

městech. A některá česká jména se tak proslavila i v zahraničí a dala za vznik výrazným novodobým umělcům.

Závěrečná kapitola teoretické části bakalářské práce se soustředí na tvorbu graffiti a její posuzování, z jakých uměleckých technik sestává a přibližuje, co souvisí se samotnou přípravou tvorby graffiti. Kapitola pojednává o vztahu vandalismu a subkultury graffiti. V návaznosti na legislativní dokumenty kapitola zmiňuje i další činy, jichž se členové subkultury graffiti dopouští během tvorby graffiti (např. násilí). Součástí kapitoly je analýza statistických údajů kriminality Policie ČR o sprejerství a uvedení konkrétních případů ze zpráv Policie ČR a dalších zdrojů.

Empirická část obsahuje projekt kvalitativního výzkumu při zvolené metodě polostrukturovaného interview s prvky narativního interview, jehož hlavní výzkumná otázka zní: „*Jak probíhá cesta k tvorbě graffiti a jak tvorba následně ovlivňuje život jedince?*“ Dílčí otázky zkoumají motivace jedince a způsob, jakým probíhá jeho cesta k tvorbě graffiti, jak pokračuje kariéra s přihlédnutím k sociálním skupinám a jak taková životní dráha jednotlivce ovlivní negativně i pozitivně. Hlavním kritériem záměrného výběru respondentů je jakákoliv zkušenost s tvorbou graffiti.

Orientaci ve slangu graffiti subkultury ulehčí *Příloha Slovníček* obsahující veškeré zmíněné pojmy v práci i pojmy s nimi související.

1 Asociální jevy jako projevy deviantního chování

Napříč společností, každou sociální skupinou jsou pozorovatelné odlišné hodnotové a normativní systémy, v nichž se odrážejí potřeby, cíle a zájmy, principy fungování, apod. Pro graffiti subkulturu jsou odlišnosti ve vztahu k majoritě typické a při procházce městem do očí bijící. K jejich osvojení dochází v procesu socializace. Urban (2006, s. 12) uvádí, že proces socializace by měl vést k: „*vytvoření přizpůsobivého a solidárního jednání, tedy napomoci reprodukci celku a zachování jeho stability*“. V návaznosti na to Urban (2006, s. 12) jmenuje jednotlivé sociální prvky, jimiž jsou: potřeby, hodnoty, normy, sankce, zvyky, obyčeje, tabu, mravy, rituály a jazyk. K pochopení asociálních jevů se následující kapitola zabývá teorií sociálních norem a odchýleními se od nich v podobě sociálních deviací, kam je vřazeno i asociální chování.

Koncepce **sociální normy** podle Ondřejkoviče (2009, s. 20) vychází z Durkheimova a Weberova pojetí, kde je identifikována jako elementární prvek sociální existence lidstva. Normy lze chápat jako konkretizaci a institucionalizaci hodnot.

Jandourek (2007, s. 171) normou v obecné rovině rozumí 1. Podobnosti pozorovatelné v chování lidí 2. Hodnocení chování společností a 3. Požadavky týkající se chování. Mucha (2009, s. 131) definuje sociální normy jako: „*...pravidla, která definují určité způsoby chování v daném kontextu jako přiměřené a jiné jako nepřiměřené...*“. Sociální normy tak propůjčují určitý ráz sociálnímu životu a dělá sociální život předvídatelným. Urban, Dubský a Bajura (2012, s. 33) považují za sociální normu: „*...kulturně a časově podmíněné verbalizované pravidlo lidského chování...*“. Pravidla lidského chování jsou sdílána a považovaná majoritou za přijatelná při naplňování potřeb. Jejich základní funkcí je zajištění sociální soudržnosti pomocí konformity.

Do **sociálních deviací** řadí Mucha (2009, s. 132) veškeré jednání, které není vůči normě či celé jejich soustavě konformní. Takové jednání se netýká pouze jedinců, nýbrž i skupin, v našem případě graffiti subkultury. Urban, Dubský a Bajura (2012, s. 37) zmiňují, že teorie rozlišuje pozitivní deviaci a deviaci negativní, krajní formou negativních sociálních deviací jsou sociálně patologické jevy. Writeři mohou svými díly i přecházet mezi pozitivní a negativní deviací, avšak jednalo by se o posuzování každého jednoho díla či writera zvlášť. Vzhledem k osobnímu rozvoji některých writerů, kteří začínají tagy a postupem let se vylepšují, až docílí umělecké tvorby žádané na mezinárodních výstavách, skutečně můžeme hovořit o deviaci pozitivní. Nutno zmínit, že pojetí norem uvnitř subkultury se může

různit obdobně i v případě společnosti, důkazem je příspěvek Dusta v časopisu *Poplife* (1994 (8), s. 58-59): „*Jako poslední chci oslovit ty „smrady“, co stříkají svoje taggs na historické objekty v Praze. Nemám pro vás žádný respekt, jediné, čeho dosáhnete je to, že lidé začnou házet ty vaše „sračky“ do jednoho pytle s opravdovým Graffiti a to je fakt škoda.*“.

Kraus říká, že označení chování za deviantní je předmětem posouzení společností. Je rozhodující, kdo má moc k označení určitého chování za deviantní. Soudy vytvářející představy o tom, co je deviantní, vytvářejí sociální činitelé. (Kraus, 2014, s. 16)

V případě nejslavnějšího britského street artového umělce Banksyho, tvořícího díla s kulturním či politickým poselstvím, který se pohybuje za hranicí zákona, užívá street artu ke konfrontaci publika – obyvatel města, společnost akceptovala jeho díla. Stal se natolik žádaným, že po Londýně je pro turisty vyznačená trasa s jeho autorskými kousky. Pustil se do vytvoření celého parku Dismalandu s šokujícími díly, za kterými lidé cestují i ze zahraničí.

Ondrejkovič představuje škálu od norem odchýlného sociálního chování. Po normokonformním sociálním chování a nápadném, provokujícím sociálním chování, které ještě respektují normy, rozlišuje Ondrejkovič deviantní chování, kam řadí: dissociální chování, asociální a antisociální chování, krajními jsou už delikventní a kriminální chování. (Ondrejkovič, 2009, s. 21)

V českém pojetí jsou sociální deviace členěny do tří rovin. Kraus je člení na nežádoucí sociální jevy, asociální jednání a jevy sociálně patologické. **Asociální jednání** Kraus vysvětluje oproti nežádoucím sociálním jevům jako závažnější, záměrně i nezáměrně narušující morální, politické, ekonomické základy společnosti, společným jmenovatelem asociálního jednání je agresivita. Kraus mezi asociální jevy řadí násilí páchané na majetku, věcech, předmětech, zvířatech, lidech. „*Všechny tyto projevy mohou podle míry závažnosti přerůst v jednání kriminální povahy, a to je již další kategorie sociálních deviací.*“ (Kraus, 2014, s. 25)

Martínek (2015, s. 10-23) definuje agresi (z lat. Aggressio – výpad, útok) jako: „...*jednání, jímž se projevuje násilí vůči některému objektu nebo nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem ublížit.*“, **agresivita** představuje vlastnost, postoj nebo vnitřní pohotovost k agresi, v širším pojetí schopnost živého organismu mobilizace sil k zápasu. Dle směru agrese rozlišuje Martínek (2015, s. 25-30) autoagresi, agresi vybitou na zvířeti a agresi vybitou na neživém předmětu, kterou bychom v souvislosti s tématem mohli zvažovat.

Poněšický (2005, s. 68) zdůrazňuje: „*Nebrat ohled na druhé je již druh násilí.*“ O agresivitě v tvorbě graffiti není pochyb, ať už se jedná o výběr co nejlepšího, nejatraktivnějšího místa pro své dílo, nebo samotný akt tvorby se zvýšeným rizikem a případným únikem před příslušníky policie či eliminace konkurence a další trestná činnost vážící se ke sprejerství.

Poněšický (2015, s. 68) pojednává o psychodynamice agrese a jejích druzích, agresí coby zachování koherence vlastní osobnosti rozumí: „...*kompenzatorní snahu po opětném cítění sama sebe a nabytí vlastní identity...*“, agresivní chování poskytuje kontakt s okolím pro zesílení pocitu vlastního sebevnímání a existence. Writer může tvořit pro intenzivní zážitky během tvorby v nočních ulicích měst a svou tvorbou se utrzovat ve své existenci a identitě. Poněšický (2015, s. 71) dále uvádí agresí do souvislosti s narcismem a mocí, agrese slouží k sebezprosažení, životaschopnosti a udržení sebeúcty a pocitu ovlivnění chodu věcí. Ve zrodu agrese stojící strach vede ruku jedince v agresivním psaní písmen svého nicku, aby dal najevo svou životaschopnost, moc a prosazení se. Pohnutkou dospělé konstruktivní agrese je právo člověka na život, jeho rozvoj a povinnost boje proti všemu omezujícímu seberealizaci (Poněšický, 2015, s. 83).

V publikaci *Základy kriminologie a trestní politiky* Válková (2012, s. 408) popisuje osobnost kriminálního recidivisty. Vzhledem k vymezení sprejerství v *Trestním zákoníku* můžeme aktivního writera považovat za recidivistu opakujícího svůj čin. Válková (2012, s. 407) zmiňuje osm kognitivních vzorců podle autorů Walters a White, mezi nimiž jsou např.: oprávnění odrážející pocit privilegovanosti, sentimentalita, orientace na moc, superoptimismus a další. Vyjmenované kognitivní rysy vstupují do procesu zvolení způsobu dosažení cíle a představují motivační strukturu, jíž jsou: potřeba autonomie, projevující se vzpourou a zlobou vůči autoritám, na které jsou navázané sklony k porušení norem; potřeba moci a ovládnutí; potřeba vzrušení a příjemných pocitů, jež jsou uspokojovány páčáním trestné činnosti; a potřeba výkonu a zvládnutí (Válková, 2012, s. 408). Zmíněné motivační struktury dle Válkové připodobňují původy různých druhů agrese dle Poněšického.

Erich Fromm (2007) jde po vzniku agrese ještě hlouběji a analyzuje přístupy k teorii původu lidské agresivity s porovnáním se studii zaměřenými na zvířecí chování a antropologickými výzkumy. V návaznosti na teorii anomie Emila Durkheima se Erich Fromm (2007, s. 115-116) nedomnívá, že by přelidnění samo o sobě agresí zapříčiňovalo (což by se nabízelo, vzhledem k faktu, že graffiti vzniklo ve velkých městech, kde přetrvalo

dodnes), nýbrž odůvodněnými příčinami je ztráta tradic, společných hodnotových systémů a sociálních vazeb. Hustota obyvatelstva se stává příčinou agrese ve chvíli, kdy je spojená s chudobou (Fromm, 2007, s. 117), která dává za vznik okrajovým kulturám a minoritám, v nichž se následně, jak zmiňuje Poněšický (2005, s. 93): „...vytváří *silné separatistické kolektivistické normy s vysokým podílem kriminality*.“ Anomii lze dle Fromma (2007, s. 117) odstranit radikální změnou celkové společenské a duchovní struktury, aby jedinec byl existenčně zajištěn, zároveň aby zájmy společnosti byly identické se zájmy jednotlivce, dále by anomii oslabilo převážení životního principu vztahu k bližnímu a uplatnění vlastních sil a schopností nad spotřebou věcí.

Fromm (2007, s. 122) se zamýšlí také nad teritorialismem a dominancí jako možnou příčinou agresivního chování. Na první pohled, o čem jiném by graffiti bylo, než o vymezení podpisy svého městského teritoria a o získání kobercovým pokrytím dominantního postavení v domovní scéně. Předpoklad teritorialismu jako základu lidské agresivity je dle Fromma (2007, s. 123) mylný, neboť je jeho účelem vyhnout se střetům, ke kterým by v případě zhuštění populace došlo, čili jedná se o instinkt zajišťující rozdělení v prostoru a následný mír a obdobně je tomu i s dominancí. Gangy vymezující si své teritorium tak nečiní na základě pudu či teritoriálního instinktu, nýbrž za účelem získání výhod z ovládnutého území.

Zamyšlení Fromma (2007, s. 127) nad tím, zda má člověk zábrany zabíjet, lze vztáhnout ke graffiti subkultuře, zda má writer zábrany malovat, Fromm zábrany zabíjet vidí v důvěrné znalosti objektu a schopnosti se do objektu vcítit. Pochybují, že by writer posprejoval opečovávaný plot zahrádky své babičky, se kterou má kvalitní vztah. Z identifikace plyne respekt k osobě, i k předmětu vztaženému k osobě a případná imunita objektů vůči posprejování a neprojevení agresivního chování.

Fromm rozlišuje dva druhy agrese a destruktivity benigní a maligní agresi, do benigní agrese spadají typy pseudoagrese a obranné agrese, v nichž se writer může svými počiny pohybovat. Pseudoagrese zahrnuje agresivní činy: „...*jejichž cílem není způsobit nějakou škodu, ale které ji způsobit mohou*.“ (Fromm, 2007, str 191). Pseudoagresí dle Fromma (2007, s. 192-210) jsou neúmyslná agrese, hravá agrese sloužící k procvičování dovedností, agrese jako sebeprosazení usnadňující dosažení cíle, obranná agrese, agrese pramenící z pocitu ohrožení svobody nutné pro rozvinutí osobnosti, pocitu pohody a zdraví, narcistní agrese vedoucí k uspokojení, pocitu hrdosti a vážení si sebe sama, agrese odporu, konformní a instrumentální agrese. Nelze stáhnout jednu nebo více konkrétních typů agrese k tvorbě graffiti obecně,

neboť je nutno posuzovat každého writera jako jedinečnou osobnost s rozličnými pohnutkami, samozřejmostí je, že se jedná o agresivní chování, které může být projevem některého typu jmenovaných agresí.

V oblasti etopedie Slomek pozoruje v asociálním chování rozpor se zvyklostmi společenské morálky, odlišnost jedince od průměru, jedinec většinou nemá sociální citění, případně ho má na nízké úrovni, „*Asociální projevy mají většinou trvalejší charakter a často i vzestupný trend.*“ (Slomek, 2010, s. 19). Tvorba graffiti z etopedického pohledu na asociální jednání ne vždy naplňuje tuto definici. Writeři si jsou vědomi, čeho se dopouští a umístění na nelegální ploše volí záměrně, nepostrádají sociální citění, o čemž svědčí současný trend graffiti sprejování ve starých objektech krátce před demolicí.

Za zmínění v souvislosti s deviantním chováním graffiti subkultury ve veřejném prostoru stojí i vcelku nová, sociálně kriminologická teorie vysvětlující vznik deviací – **teorie rozbitých oken** (angl. Broken Windows Theory). Autory této teorie jsou sociologové James Q. Wilson a George L. Kelling (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 124). Urban, Dubský, Bajura (2012, s. 124) vysvětlují teorii rozbitých oken slovy: „...*zločinnost (delikvence, společenský nepořádek) je nevyhnutelným důsledkem zanedbanosti a fyzického chátrání životního (veřejného) prostoru. Lidé mají tendenci chovat se adekvátně k povaze (stavu) svého okolí.*“. Z pohledu této teorie lze tedy při prvním rozbitém okně, první na černo založené skládce, prvním posprejovaném podchodu očekávat, že budou následovat další, neboť obyvatelé usoudí: „...*že veřejný prostor nepodléhá kontrole, je v něm vše dovoleno, na nikom a na ničem nezáleží, nikdo není za nic odpovědný...*“ (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 124).

Každý tag a propracované dílo i nedokončené je jasným důkazem, zprávou, že autorovi to na konkrétním místě prošlo. Jestliže se na čisté omítce objeví první tag, majitelé domů mohou očekávat, že další zanedlouho budou následovat, dokud nebude pokryta celá plocha v dosahu výšky autorů případně i výše. U graffiti teorie rozbitého okna funguje a město nemusí působit tak „čistě“ jako předtím, to může následně přispět k páchání dalších, závažnějších zločinů, nehledě na efekt sněhové koule v nárůstu dalších writerů, kteří mezi sebou mohou svádět teritoriální války v kvantitě pokrytí daného města.

Uholyeva potvrzuje efekt teorie rozbitých oken: „*Z výzkumů vyplývá, že ve městech a městských částech, kde je hodně graffiti, se lidé necítí útulně a více se obávají o svůj majetek a bezpečí.*“ Uholyeva zmiňuje výzkum, který proběhl v Nizozemsku. Předpokladem výzkumu bylo, zda se lidé, když vidí graffiti čili znak asociálního chování, zachovají též

asociálně. V jednom z experimentů nechali výzkumníci vykukovat 5 eur z obálky ve schránce. V případě, kdy bylo na schránce graffiti, ukradl obálku dvojnásobný počet kolemjdoucích. Dalším výsledkem výzkumu byl fakt, že v místech, kde se vyskytuje graffiti a odpadky, častěji lidé přechází vozovky v nepovolených místech a přes travnaté plochy. Případy takového chování byly pozorovatelné i u starých lidí a slušných dam. (Uholyeva, 2015, s. 32)

2 Kultura a subkulturní teorie

Subkultura je s kulturou v úzkém vztahu, který je v kapitole popsán. Samotné nahlížení na problematiku odlišných subkultur ve společnosti se vyvíjelo od chicagské školy, přes symbolický interakcionismus až po dnešní pojem „*kmeny*“ M. Mafesolliho, a následně „*postsubkultury*“ – „*nové kmeny*“. Rakouský sociolog a kulturní antropolog současnosti Roland Girtler pojetí subkultur odmítá a vytváří si vlastní pojem „okrajová sociální kultura“, kam lze subkulturu graffiti také zařadit.

Kulturou Jan Jandourek (2007, s. 136) rozumí: „*Souhrn životních forem, hodnotových představ a životních podmínek obyvatel na časově a prostorově omezeném úseku.*“.

Samotná definice kultury však není jednotná. Slovo kultura má etymologický původ už v antickém starověku, z lat. „*colo*“, „*colere*“ v původním významu obdělávání půdy. Marcus Tullius Cicero v *Tuskulských hovorech* nazval kulturou ducha filosofii, tím byl položen základ nového pojetí kultury. Mezníkem bylo dílo Samuela von Pufendorfa *Osm knih o právu přirozeném a právu národů*, kde Pufendorf zahrnul do pojmu kultura veškeré lidské výtvořiny a společenské instituce. (Soukup, 2011, s. 16-18)

Průcha zmiňuje dvoje pojetí kultury. Dle širšího pojetí zahrnuje kultura vše, co lidská civilizace vytváří, jedná se tedy o materiální výsledky neboli artefakty včetně duchovních výtvořin. V užším pojetí se tento pojem vztahuje spíše k projevům chování lidí: „...*zvyklosti, symboly, komunikační normy a jazykové rituály, sdílené hodnotové systémy, předávané zkušenosti, zachovávaná tabu.*“ (Průcha, 2010, s. 45)

Chápat kulturu jako jeden celek podle Urbana (2006, s. 120) není správné. Obzvláště v dnešní době, jež oplývá pluralitou hodnotových systémů a životních stylů, pro kterou je i význačná relativita sociálních norem. Peter Ondrejko (2000, s. 42) tvrdí: „...*stabilizovaná struktúra spoločnosti si vytvára postupne celý systém subkultúr, ktoré sa skladajú so špecifického súhrnu norien správanía a z vonkajších symbolov.*“ Ondrejko (2000, s. 34) uvádí, že příslušnost k určité skupině je pozorovatelná právě skrze chování (životní styl, kulturní potřeby, způsob trávení volného času apod.) a symboly (slovní zásoba, obraty v řeči apod.).

Subkultury vymezuje Jandourek jako dílčí skupiny, jež se odlišují od většinové kultury. Její příslušníci se mohou odlišovat: „...*soc. postavením, věkem, povoláním nebo regionem,...*“ Škála projevů distance od převládající kultury je podle Jandourka široká a obsahuje změny drobné až radikální popření kultury většinové. (Jandourek, 2007, s. 243)

Ondrejkoovič zmiňuje J. M. Yingera, který vypracoval klasifikaci termínu subkultura ve třech významech. Prvním významem je subkultura ve významu „*předkultury*“, fenomén, který předchází vzniku všech kultur. Druhým významem je subkultura jako část celku, většinové kultury, toto pojetí je nejběžnější. Třetím významem je subkultura jako výsledek konfliktu jedné nebo více skupin s globální společností, což bychom už mohli označit jako kontrakulturu. (Ondrejkoovič, 2000, s. 47-48)

Studiem kultur, subkultur a kontrakultur se zabývá i antropologie. Užívá pojmu sociokulturní systémy, které Soukup (2011, s. 670) definuje jako: „...*relativně autonomní, vnitřně integrované, historicky vzniklé rasové, etnické nebo sociální skupiny lidí, které se od sebe navzájem liší svojí kulturou.*“.

Teorie subkultur neboli **teorie delikventního prostředí** je zařazena mezi sociologické teorie strukturálního napětí či tlaku. Základem této teorie je teorie anomie. R. K. Merton (2007, s. 133) svou teorií chtěl vysvětlit, že: „...*působení některých sociálních struktur tlačí jisté příslušníky společnosti k nonkonformnímu spíše než ke konformnímu chování.*“ Ve své teorii vysvětluje prvky sociální a kulturní struktury, jimiž jsou kulturně definované cíle a přijatelné způsoby dosahování těchto cílů. Volba prostředků, jimiž jedinci společnosti dosahují kulturních cílů, je omezena normami, které jsou institucionalizované. R. K. Merton uvádí typologii adaptace lidí ve společnosti s danou kulturou, jimiž jsou: konformita, inovace, ritualismus, únik a rebelie. (Merton, 2007, s. 135)

Teorie subkultury má své počátky v chicagské škole a poté se vyvinula přes symbolický interakcionismus k různým teoriím. Richard Cloward a Lloyd Ohlin se věnovali studiu chování gangů v nižších třídách. Walter B. Miller, americký antropolog, se soustředil na gangy mladistvých na základě předpokladu existence autonomní kultury nižší třídy. (Jandourek, 2011, s. 47)

Urban, Dubský a Bajura vysvětlují teorii delikventního prostředí. Kultura je přenášena sociální interakcí a významnou roli hraje sociální percepce čili vnímání a hodnocení subkultury společností. Následkem rozporu mezi obecně uznávanými a žádanými cíli a šancemi na jejich dosažení může vzniknout **deviantní subkultura**. Sociální deviace v tomto případě představuje: „*specifický způsob řešení problémů, patologický rozpor mezi aspiracemi a ochotou k subordinaci, mezi individuálními zájmy a chutí participovat na kolektivní činnosti vycházející z hodnotového rámce tzv. dominantní kultury.*“ (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 113-114)

Sociální percepce bude v potencionálních writerech sehrávat roli. Mladý člověk inklinující ke graffiti tvorbě se setká nezáměrně s rozporuplnými hodnoceními projevů subkultury graffiti. V případě zaměřenosti na tvorbu, bude vyhledávat hodnocení kladná, která ve společnosti jsou zastoupena v souvislosti s tématem „šedivých zdí města“ a uznání uměleckého provedení propracovanějších pieců, nebo i na hodnocení záporná a své tvorbě bude rozumět jako záměrné rebelii. Zakořeněnost médií v našich životech cestu potencionálního writera ještě více usnadní v podobě rozličných webových stránek, galerií, sociálních sítí i fór zabývajících se tématem graffiti, kde může široká veřejnost shlédnout videa z průběhu ilegálních akcí, dále jsou zde volně k přečtení i podrobné rady. Inspirací mohou být i osobní blogy a webové prezentace jednotlivých tvůrců graffiti.

Deviantní subkulturou je podle Jandourka (2007, s. 243) subkultura: „...s normami a hodnotami, které se podstatně odlišují od norem a hodnot uznávaných v kultuře většinové“.

Studiem deviantních subkultur se významně zabýval také A. K. Cohen. Subkultury deviantního chování jsou podle Cohena kolektivní reakce na problémy adaptace, které mají svůj původ, jak interpretuje Ondrejko: „...v *společensky nerovnakom položení a pre ktoré nedokáže poskytnúť jestvujúca (globálna) kultúra dostatečné riešenia.*“. Taková subkultura svým příslušníkům zprostředkovává propůjčení statusu, zmírňuje jejich strach a pocity viny a dále zdůvodňuje nepřátelství a agresivitu, vůči kterým se cítí méněcenní. Cohen svoje studium soustředil na deviantní subkultury mládeže a rozeznal jich šest: bázová subkultura mládeže mužského pohlaví, konfliktně orientované subkultura (subkultura velkých organizovaných band), subkultura drogově závislých, subkultura poloprofesionálních zlodějů, delikventní subkultura střední společenské vrstvy a ženská delikventní subkultura zakládající si na sexuálním chování. (Ondrejko, 2009, s. 49-52)

Subkultura graffiti spadá do delikventních subkultur, protože její členové svými uměleckými projevy narušují všeobecně společensky platné normy. Těmi významně porušovanými normami jsou normy nepsané v podobě respektu chovaného k cizímu majetku včetně norem kodifikovaných v podobě práva, kdy se writeři dopouští např. Poškození cizí věci nebo Sprejerství, jak je upraveno v *Trestním zákoníku* (více v kapitole 4). Jakmile se writer pohybuje na graffiti scéně ve svém městě a je v kontaktu s dalšími writery, z jejich pohledu u některých dosáhne nezměrného uznání jako např. nejaktivnější bomber, kdežto společností za to bude odsouzen. V tu chvíli mu subkultura graffiti propůjčuje status a s ním i uznání, kterého by v rámci většinové společnosti dosahoval namáhavěji nebo třeba vůbec.

Smolík popisuje **rizikovost subkultur**. Riziko popisuje jako pravděpodobnost, že se stane škodlivá událost, která postihne jedince nebo společnost. Životní styl jednotlivých subkultur může působit negativně. „*První rovinou je samo působení subkulturní party ve vztahu k majoritní společnosti...*“ V této situaci hraje klíčovou roli rozpor mezi normami společnosti a vnitřními normami subkultury. Normy subkultury mohou přímo podporovat deviantní chování jedinců – příslušníků subkultury. Druhou rovinu představuje působení party ve vztahu k jedinci jakožto součásti scény. Jedinec se může podílet na deviantním chování, neboť mu subkultura poskytuje prostředky, organizaci a koordinaci aktivit, dělbu práce, apod. (Smolík, 2010, s. 45-16)

Asociální chování je hodnotou subkultury graffiti. Rizikovost subkultury, o které Smolík mluví, je pozorovatelná u subkultury graffiti např. poskytnutím druhému jednotlivci checkera, jenž jde „pískat“ během tvorby, kdyby někdo šel okolo a tvořícího writera rušil nebo poskytováním praktických rad a návodů zkušenějšími writery.

Roland Girtler dává přednost pojmu **okrajová sociální kultura**. Vychází z lidské neslušnosti, jež zahrnuje jednání postihované trestně nebo pohrdáním. Vyvaruje se označení „*odchylné jednání*“, protože je velmi obecné a nic neříkající. Girtler vědomě neužívá pojmu subkultura: „...protože slovo „sub“ poukazuje na „nízké“ společenské postavení dané kultury... ..“okraj“ mě připadá vhodnější, neboť lidé, náležející do „neslušných“ kultur, jsou často schopni získat velké uznání...“. (Girtler, 2001, s. 21-23)

Pod pojmem okrajová kultura Girtler (2001, s. 28) rozumí: „...kulturu, která je ze strany okolní společnosti nazírána jako nebezpečná, neslušná nebo přímo zlá. Ona sama ovšem tomuto vnímání přispívá. Vznik (...) je neustálým dialektickým procesem, ke kterému obě strany – „společnost“ a členové okrajové skupiny – přispívají svým dílem...“. Girtler (2001, s. 38-159) ve své publikaci uvádí typologii okrajových kultur, kam řadí okrajové kultury: ochrany a přežití, revoluce a rebelie, nelegálního nebo zakázaného obchodu, společného původu. Na jedince vyznávající graffiti může být nazíráno jako na neslušné nebo přímo zlé, když jsou aktivní kobercově, napříč městem a nechovají respekt ani k historickým památkám. Předpona „sub“ dle Girtlera, jak bylo dříve zmíněno, poukazuje na nízké postavení, které však pro graffiti umění není typickým, writeři jednotlivci i celé crew si získají respekt svými kvalitními díly a někteří z nich jsou z řad uznávaných umělců. O „nízké kultuře“, „sub kultuře“ bychom mohli uvažovat při tvorbě toys, jež v porovnání se zkušenějšími umělci nemají propracované tvary, písma, barvy a příliš neovládají

uměleckou techniku a ani do svých děl nevkládají obsahy s přesahem do většinové společnosti.

Girtler naznačuje, že členové okrajových sociálních kultur nedbají nejen norem trestního zákona, nýbrž nedbají různých společenských norem, pravidel každodenního života. Takovou kulturu si vytváří, pokračují v ní, či se v ní uzavírají ve chvíli, kdy se porušování takových norem stává obchodem nebo pouhou radostí. (Girtler, 2001, s. 29)

O pouhé radosti z porušování společenských norem writery bychom mohli uvažovat, neboť někteří z nich adrenalin během porušování zákona berou jako jeden z hlavních motivů. Ovšem nesmíme opomenout část writerů, kteří přistupují ke své tvorbě zodpovědněji a vyhledávají městy vyhrazené legální plochy, staré a opuštěné budovy či galerie. Nechtějí se vzdát uměleckých technik graffiti, a zároveň si jsou vědomi společenských norem, které nechtějí porušovat.

Vladimír 518 a Veselý (2011, s. 9) používají pojem **městské kmeny** / urban tribes, který zavedl v roce 1985 sociolog Michel Maffesoli. Tento termín označuje mikroskupiny lidí sdílející stejné zájmy. Mezi dnešními writery panuje jistá různorodost v životním stylu. Dnes už striktně neplatí např. provázanost graffiti a hip hopu či skateboardingu, jak tomu bylo dříve, ovšem stále tu jistá provázanost je. Tato provázanost je otázkou individua. Stejně tak vybudované scény v jednotlivých městech se liší personální základnou a provázaností vztahů mezi jednotlivci. Označení kmen pro skupinu lidí tvořící graffiti by v některých případech bylo vhodné. V tomto tisíciletí se od pojmu subkultura postupně opouští a započíná se teorie postsubkulturálních studií, v nichž se operuje s pojmem **nové kmeny** / „neotribalism“. Vladimír 518 a Veselý (2011, s. 10) zmiňují sociologa Andyho Benneta, který o tomto pojmu pojednává ve své eseji *Subcultures or neotribes?* z roku 1999. Takové termíny nejsou ještě příliš zažitě.

3 Jedinec jako člen subkultury graffiti a jeho motivy k tvorbě

Spolu s působením v subkultuře je spojen pohyb jedince dané subkultury v tzv. „scéně“. Subkulturní **scéna** je: „...moderní městská forma společenského styku, ve které mají účastníci stejný zájem na trávení volného času nebo se zaměřují na stejný životní styl, ale nemusí se vzájemně znát.“ Scéna je založena na subkulturním základu, ale nelze ji se samotnou subkulturou ztotožnit. (Smolík, 2010, s. 37-38)

Okolo roku 1995 byli writeři na území Prahy velmi semknutí a téměř všichni se navzájem znali, nechyběla ani pravidelná setkávání, škola v podobě workshopů pro mladé writery, vydávání graffiti časopisů, mejdany, apod. Writer PAKE v rozhovoru s Overstreet (2006, s. 77) stvrzuje: „Přes tejdén do Slováče na zahrádku a v pátek na Muzeum.“ V té době byla pražská scéna objemná a živá, měla svou kulturu - nepsanou hierarchii, pravidla, a např. i svoje iniciační rituály vstupu na scénu, tvrdí Overstreet (2006, s. 78): „Podchod stanice metra Muzeum sloužil též k iniciačnímu obřadu, obecně známému pod názvem 'úvedení do společnosti'. (...) ...zde byl mladý muž představen elitě a pokud jeho chování a skici obstály, mohl se (alespoň v duchu) počítat za člena klubu vyvolených...“.

S postupem času došlo k uvolňování vazeb na pražské scéně, která byla tou dobou nejvýraznější na území České republiky. Overstreet (2006, s. 178) to přičítá odchodu oldschoolových autorit „kingů“, příchodu fenoménu techna a asimilace s hip hopovou kulturou. Zanikly tradice pravidelných setkání, časopisu i graffiti školy: „po roce 2003 tvoří scénu jen množství separovaných skupinek, jež se mezi sebou často ani neznají.“ Zároveň subkultura graffiti nabyla rozměrů, že už je prakticky nemožné, aby se všichni navzájem znali.

Scény subkultury graffiti nabývají různých podob. Dnešní česká graffiti scéna je obtížně popsatelná. Je pro ni typické, že vzniká ve větších městech, takže se setkáme např. s pražskou graffiti scénou, brněnskou graffiti scénou, ... Ani to však nezaručuje, že se všichni členové subkultury graffiti v daném městě znají a setkávají. Ve spoustě měst jsou pořádány každoroční graffiti jamy, kde se writeři mají možnost prezentovat na legálních plochách a zároveň navazovat nové kontakty. Díky současné propojenosti writerů s hip hopem jsou zajímavá díla k vidění v rámci festivalů hip hopové hudby, kde navazují kontakty s lidmi z dalších měst. Říci, že je česká graffiti scéna celistvá, by bylo velmi nadnesené. Roztříštěnost je umocněna tím, že mladí lidé uzpůsobují svůj život studiu a ve věku mezi 15 a 25 žijí ve více městech najednou, kde mohou být aktivními writery.

Smolík zabývající se subkulturami mládeže (2010, s. 40-41) uvádí **úroveň pohledu na subkulturu** vycházející z tzv. matice podmiňujících vlivů vypovídající o úrovních, které jedince, členy subkultury, ovlivňují. První úroveň představuje vlastní identitu jedince, jenž se považuje za součást subkultury. Vlastní identita jedince sestává z aktivní, expresivní konající formy self a interakce k zvládnutí fungování v dané subkultuře. Druhá úroveň se vztahuje k interakci mezi jednotlivými členy referenční skupiny (jednání, komunikace, nápodoba, sebereflexe, kontakt s ostatními, porozumění symbolům,...). Třetí úroveň je vnímání skupiny jako celku. Čtvrtá úroveň je zásadní pro všechny členy, kteří se identifikují a považují za členy subkultury. Pátá úroveň zahrnuje meziskupinové chování (styk s konkurenčními subkulturními partami), následkem čehož dojde u jedince k posílení identifikace se skupinou. Šestá úroveň navazuje na pátou, jedinec pohlíží na jiné skupiny jako na podporující faktor (družby, koalice). Sedmá úroveň je národní úroveň subkultury (vznik charakteristik subkulturních národních entit – nuance z různých zemí). Poslední osmá úroveň se týká subkultury jako celku „...což je *de facto* iluze či představa, resp. ideální typ subkultury mládeže...“. (Smolík, 2010, s. 40-41)

Stěžejním pojmem pro jedince v rámci subkultury je **identita** – sociální konstrukt, „...*který vznikl díky vztahům člověka s jeho okolím*“. Vyjadřuje postoj člověka k okolí a k sobě samému, je projevem jedincovi specifické účasti na světě a „...*zároveň i nechuti se v něm rozplynout a pasivně splývat s druhými*“. V případě sociálních skupin mluvíme o kolektivní/skupinové identitě. Identita se stává potřebou být autonomním individuem a být sám sebou. O negativní konstrukci identity mluvíme v případě, kdy k identifikaci s něčím dojde na základě konfrontace a odmítnutí jiného. „*Identitu lze chápat jako souhrnnou (sebe)definici a (sebe)citaci člověka, jako jeho reflexivní a diskurzivní konstrukt*“. Poté identita přechází ve výsledek komunikace člověka s okolním světem a sebou samým. (Duffková, Urban, Dubský, 2008, s. 105-106)

Sociologie přikládá velký důraz na svérázné projevy tvorby graffiti následkem dosáhnutí pocitu identity. V současné civilizaci narůstá závislost jedince na přijímání a uznání druhými. Autoři vysvětlují graffiti jako reakci na odcizení a anonymitu současného světa. Hledání sebe sama vystupuje jako reakce na vnitřní napětí a frustraci, čímž se může vytvořit u jedince potřeba nechat za sebou stopu – umělecký výtvar, který však postupem času zmizí. (Jedlička, Kořa, 1998, s. 102-103)

Pro writera je identita velmi důležitá. V případě tagování promýšlí nick nebo vícero nicků, kterými se prezentuje veřejnosti. Svá díla opatří jedním ze svých podpisů. Lidé pohybující se na scéně ví, k jaké osobě nick patří. V rámci subkultury si jedinec vytváří své vlastní identity, pod kterými je znám. Stahl (2013, s. 29) zmiňuje Normana Mailera parafrázujícího prohlášení New Yorkských graffiti umělců z roku 1973: „*The Name is the faith of Graffiti*“. Jméno jako vyznání graffiti je nejčastějším, nejviditelnějším projevem. Podobně formuloval smysl tagů první writer Taki 183 (více v kapitole 4). V případě „*crews*“, v nichž se writeři sdružují a tvoří, také vymýšlí identitu crew, kdy se více writerů spojí v jeden celek a společně vystupují pod jménem crew.

Každá subkultura se pojí s jedinečným životním stylem, který v sobě transformuje celospolečenský pohled na životní styl spolu s hodnotami a odlišnostmi specifickými pro danou subkulturu. **Životní styl** je sám o sobě neobyčejně složitá, široká a mnohodimenzionální kategorie. „*Životní styl má celou řadu komponent, prvků, složek, aspektů a ovlivňuje jej celá řada faktorů*“ (Duffková, Urban a Dubský, 2008, s. 53). Smolík (2010, s. 38) životní styl vysvětluje jako: „*...souhrn životních forem, jež jedinec aktivně prosazuje.*“.

Za jádro problematiky životního stylu považuje Duffková, Urban a Dubský činnosti a vztahy. Nositelem životního stylu může být individuum, společnost či skupina (subkultura). Každý životní styl se odehrává v určité časové dimenzi, v určitém prostoru, prostředí a řídí se určitými regulativy (např. kultura, sociální normy, morálka, potřeby, ideje). Životní styly jednotlivých subkultur spadají do alternativních životních stylů. (Duffková, Urban a Dubský 2008, s. 55-109)

Jusko (In: Kraus, Hroncová a kol., s. 257) tvrdí, že součástí životního stylu graffiti subkultury je riziko a pocit vzrušení z porušování zákona.

Příčiny kriminality specifické skupiny mládeže vidí Válková (2012, s. 330-337) ve fázi života období dospívání, vyznačujícím se hledáním vlastní identity; v rostoucím vlivu vrstevníků a subkultur mládeže, kdy se vrstevnická skupina stává významnější referenční skupinou a poskytuje jednotlivci sociální ocenění a získání společenské prestiže; dále ve způsobu trávení volného času, během kterého vznikají nové kontakty a příležitosti; v poruše socializace v důsledku selhání rodiny; ve členství subkultury či extremistické organizaci. V případě tvůrců graffiti lze zmíněné příčiny považovat za rozhodující a umocňující.

Fromm (2007, s. 232) uvádí existenciální potřeby člověka: orientační rámec a oddanost, zakořeněnost, jednota, výkonnost, vzrušení a stimulace. Potřeby umocněné životní fází jednotlivce vedou k dílčím **motivům tvorby graffiti**. Motivy jsou nástavbou na základě teorie agrese v první kapitole. V literatuře jsou motivy tvorby graffiti předestřeny následovně Urban, Dubský a Bajura (2012, s. 162-163):

- ideová rebelie, vyargumentované pohrdání systémem spojené s hledáním alternativ, *„Fyzicky demonstrované odmítnutí idejí a hodnot vštěpovaných mladým lidem výchovou a oficiální kulturou, zejména pak školou a rodiči.“*;
- pubertální excentrická revolta a vzdor autoritám;
- chuť dělat věci zakázané a šokovat okolí;
- zviditelnění v kolektivu vrstevníků, upoutání pozornosti, individuální exhibice;
- potřeba uznání druhými – sebepotvrzení, potřeba úcty a prestiže, soutěživosti, prosazení se, úspěchu;
- chuť a potřeba vyniknout;
- potřeba seberealizace a sebeaktualizace;
- potvrzení identity a zodpovězení otevřené existenciální otázky;
- nespokojenost se životem;
- touha po riziku, adrenalinu a dobrodružství;
- touha po skutečné svobodě;
- zábava, hra, relaxace;
- využití příležitosti, zahánění nudy;
- tlak kolektivu;
- hledání přátelství a potřeba sounáležitosti;
- potřeba komunikace (zanechání odkazu *„Graffiti je v této rovině bráno jako cesta ventilace své přítomnosti a potvrzení svého bytí.“*);
- psychická závislost na tvorbě. (Urban, Dubský a Bajura, 2012, s. 162-163)

Urban, Dubský a Bajura uvádí argumenty společnosti proti a **argumenty skutečných sprejerů** pro jejich počínání. Očima sprejerů se totiž nic neničí, ba naopak, něco se zkrášluje. Rádi by svou tvorbou probudili v lidech fantazii a bojují tak proti uniformnímu vkusu, spíše nevkusné jsou pro sprejery reklamní billboardy snažící se vmanipulovat diváka do konzumu a nudné, šedivé, holé zdi města (Urban, Dubský a Bajura, 2012, s. 161). *„Komplexnější graffiti sami tvůrci vnímají jako dar městu...“* tvůrci malují na místa, jež se jim líbí

(Uholyeva, 2015, s. 31). Podstatu protestu tvůrců graffiti vidí i Jusko (In: Kraus, Hroncová a kol., 2010, s. 257) v kritice velkoměstského prostředí kvůli jeho šedivosti a monotónnosti, dále za významný znak subkultury graffiti považují individualizaci (vlastní styl, vlastní piktogram) projevující se snahou o absolutní svobodu projevu. Podobně hodnotí graffiti i Dust v *Poplife* (1994, s. 34): „Graffiti vzniklo jako prostředek boje proti některé nové architektuře, která vytváří komplexy holých šedivých mas zdí, ze kterých jde deprese. Graffiti je podle mě velmi spřízněno s architekty a návrháři, také se snaží zkrášlit to, co by jinak vypadalo průměrně nebo hnusně. Peace.“.

Porozumění životnímu stylu a jednotlivým motivům writerů může napomoci k pochopení hodnot subkultury a dalším okolnostem a následné přípravě efektivních preventivních programů.

4 Subkultura graffiti

Pojem **graffiti** vznikl z italského „*sgraffire*“. Sgraffitio je technika pro dekoraci fasád. Poprvé bylo pojmu použito v polovině 19. století, paralelně s objevem nápisů a kreseb na zdech domů v Pompejích. Pojem graffiti podle Urbana, Dubského a Bajury (2012, s. 149) označuje: „...specifický druh výtvarného projevu spočívající ve vytvoření výtvarného díla zejména pomocí sprejových barev a lihových fixů.“. Stahl (2013, s. 6) pojmem graffiti shrnuje veškeré neoficiální nápisy, texty a nástěnné malby.

Street art coby druh uměleckého projevu ve veřejném prostoru dle autorů Pospiszyla a Lékó (2007, s. 2) zahrnuje: „...tradiční graffiti (...), díla sprejovaná pomocí šablon, sticker art – tedy nálepky, dále plakáty, mozaiky a reliéfy, prostorové instalace, videoprojekce, snad i sociální intervence.“. Street art bývá někdy označován jako postgraffiti. V současné podobě známe street art přibližně 3-4 desetiletí, jeho vývoj je však velmi těžce uchopitelný, stejně jako vymezení v rámci ostatních umění, neboť na něm nezávisí, má vlastní síť. S pojmem street art se v souvislosti s graffiti můžeme setkat, nikdo však doposud jasně nevymezil vztah street artu a graffiti, někdy bývá graffiti označováno jako součást street artu, jindy se o street artu mluví jako o dítěti graffiti. Graffiti má oproti street artu svou jasně vymezenou historii, vyznačuje se tedy i jistou tradicí.

4.1 Vznik a vývoj subkultury graffiti v USA a na českém území

Ganz (2009, s. 8) zmiňuje jedny z nejstarších objevených graffiti v jeskyních Lascaux ve Francii datovaných až do let 15 000 až 13 000 př. n. l. Zda se skutečně jedná o předchůdce dnešních graffiti, se můžeme dohadovat.

Předmětem zkoumání se graffiti stalo již v roce 1731 ve Velké Británii, prvním „sběratelem“ byl Hurlo Thrumbo, který vystupoval pod pseudonymem Dr. Syntax a soustředil se na nápisy na okenních tabulích. V roce 1853 použil pojem „graffiti“ Raffaele Carruci při zkoumání neoficiálních nápisů s politickou i obscénní tematikou na zdech domů v Pompejích. (Stahl, 2013, s. 24)

Francouzský fotograf a esejista Brassai (1899-1984) ve své klíčové eseji z roku 1933 nazývá graffiti bastardím uměním špatně proslavených ulic. V roce 1904 se vydání německého magazínu *Anthropophyteia* soustředilo na záchodové graffiti. Graffiti bychom mohli nazvat i nápisy na zdech sloužící k propagandě během druhé světové války, stejně tak následné reakce hnutí odporu, například skupiny německých nonkonformistů *Bílá růže*. (Ganz, 2009, s. 8)

Po roce 1970 se odehrál znatelný nárůst graffiti v New Yorku a Philadelphii (Stahl, 2013, s. 8). Barevné značky byly používány ke značení teritoria městských gangů nebo hranic ghett (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 153). Umělci: Taki 183, Julio 204, Cat 161 a Cornbread dali graffiti dnešní rozměr, malovali svá jména na zdi a stanice metra napříč Manhattanem – vzniklo tak podhoubí pro první graffiti umělce spojující rozdílné kultury a třídní problémy v jednom prostoru (Ganz, 2009, s. 8). V roce 1971 Taki 183 udělal rozhovor s deníkem *The New York Times*, jehož cílem bylo vysvětlit nový jev, jakožto vysvětlení prvního newyorského writera. Taki 183 řekl, že podpisy v anonymním prostředí velkoměsta mají za smysl existenciální poselství, oznámení, že já žiji, existuji, pohybuji se (Urban, Dubský, Bajura, 2012, str 153). To byl počátek novodobého graffiti, jenž inspiroval spoustu dalších.

Okolo roku 1980 se umělci např. Seen, Lee, Dondi (RIP), Stayhigh 149, Zephyr, Blade, IztheWiz cílili na vlaky, neboť se jedná o pohybující objekty korzující napříč celým městem a stávali se tak hrdiny, protože jejich díla nabývala na kvantitě a publikum bylo širší. Tito umělci propracovávali umělecké techniky (Ganz, 2009, s. 8). Urban, Dubský, Bajura (2012, s. 153) zmiňuje další autory, dnes již legendy graffiti: Frank 207, Joe 136, Tracy 168, Super Kool 223 (autor prvního master piecu, objevitel techniky fat cap), Flint 707 (autor prvního whole caru). S pomocí sofistikovanějších technik a kvantity na sebe nová podoba graffiti začala poutat pozornost majoritní graffiti neznalé společnosti.

Tou dobou nastoupil na scénu hip hop, černý rap, a break dance následkem toho se začaly formovat první crews a graffiti subkultura. Smolík (2010, s. 193) uvádí, že hip hop je umělecká forma, jež zahrnuje breakdance, DJing, MCing a graffiti. Dust v Poplife (1994 (8), s. 34) přičítá hip hopu velkou zásluhu za rozšíření graffiti po světě, s hip hopen vznikají i první filmy: *Wild Style*, *Style Wars* a *Beat Street*. Pomocí filmů graffiti doslova obletělo svět a jmenované filmy se staly inspirací i pro českou graffiti tvorbu.

V 80. letech nastaly newyorským sprejerům zlé časy, vystoupila proti nim s antigraffiti kampaní MTA (Metro Transit Authority): „...*graffiti bylo vytlačeno z metra do ulic a z centra města na jeho periferie...*“ (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 154). Kampaň graffiti potlačila, ale nepřivedla ho k záhubě. Graffiti subkultura v USA zažila i násilnou válku gangů jednotlivých umělců, v níž šlo o teritoria a vznikaly graffiti galerie založené např. Andy Warholem a Keithem Harringem (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 155).

Znatelným mezníkem ve vývoji graffiti je rozmach internetu. Před internetovou revolucí rozdílné kontinenty, města a dokonce jednotlivé čtvrti měly vlastní charakteristickou graffiti kulturu. Dnes místní rozdílnosti stále existují v obsahu, ale jsou inspirovány styly z celého světa (Ganz, 2009, s. 10). Na sociálních sítích se writeři a fanoušci graffiti sdružují ve skupinách, kde jsou přidávány fotografie graffiti z celého světa, vznikají specializované weby (např. <http://www.streetartutopia.com/>, <http://ilovegraffiti.de/>, <http://www.phatbeatz.cz/>, <http://www.ustaf.cz/radical/>). Umělci se prezentují pomocí vlastních blogů, kde svá díla popisují, vysvětlují či natáčejí videa při jejich vzniku (např. <http://epos257.cz/blog/>). Writeři si dále rádi a sdílejí informace na fórech. Nákup sprejů, squeezerů apod. je možné uskutečnit přes online shopy (např. <http://www.grafficon.cz/>). Část graffiti scény se přesunula do virtuálního prostředí, kde se mohou writeři denně setkávat a sledovat online zdi měst z celého světa.

Česká graffiti scéna vznikala a vyvíjela se odlišně. Urban, Dubský a Bajura (2012, s. 155) popisují jedny z prvních graffiti v České republice kolem roku 1987 vzhledem k tehdejším podmínkám ještě bez vazeb na zahraniční scénu. Čermáková (In: Metropolis, 2010, s. 9) kurátorka *Metropolis exhibition* na světové výstavě EXPO 2010 uvádí jméno Vladimíra Boudníka, který tvořil v šedesátých letech malby na popraskaných, starých zdech Prahy. Velký rozmach je pak zaznamenán po roce 1989, kdy do tehdejšího Československa mohly proudit zahraniční vlivy. Líhněmi prvních writerů byly ne náhodou Praha a Ostrava, což: „...jasně poukazuje na spojitost mezi sprejováním a betonovou šedí, civilizačně znečištěným prostředím a anonymitou průmyslových aglomerací.“ (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 155). Graffiti se pak postupně šířilo do dalších větších českých a moravských měst.

V první polovině 90. let se odehrávala spousta kontaktů se zahraničními scénami a pozvolna se rýsovala česká graffiti scéna. V této době vznikly první významné české graffiti osobnosti jako např. Skarf, Lela, Rake, Sifon, Poise, Delarock, Wrach, Key, Vladimír 518, Lavor a Maniac. Maniac byl vůbec první český sedmnáctiletý writer, vyznavač hnutí punk, působící v Ostravě a jeho počátky tagování byly k vidění už v roce 1987 (Grolich, 2012, s. 10). Později Maniac založil crew ZDG (Zero Dimension Gang), parta sjednocených writerů v českém prostředí začínala programově bojovat proti nudné šedi města (Smolík, 2010, s. 2000). Formovaly se další významné crews jako např. CSB (Color Sifon Bombs), TCP (autoři prvního whole caru v Československu v roce 1992) a NNK (Nejvíc Naštvaný Kluci).

Od roku 1994 byla vydávána série časopisů s názvem *Poplife*, kde od sedmého čísla do jedenáctého čísla následujícího roku nechyběl seriál o graffiti art sloužící k osvětě v podobě vysvětlujících článků se základním slovníčkem, fotkami graffiti z USA, z Čech, interviews, včetně informací o hip hopu a rapu. V seriálu se objevovaly postupy, techniky a taktiky. V jednotlivých článcích je zachycen vývoj české graffiti scény. Seriál graffiti se po pauze do časopisu navrátil v roce 1997. Časopis *Poplife* představoval pro některé writery inspiraci a byla tím odstartována nová vlna graffiti writerů.

Populární časopis a další faktory se zasloužily o příliv nových, mladých, nezkušených writerů, jež z pohledu starších writerů byli jen hloupí toys a akorát ničili město a přispívali k negativnímu ohlasu společnosti na graffiti. Z neznalosti tradic a norem tehdejší scény se dopouštěli neodpustitelných hříchů, např. přestříkání piecu někoho zkušenějšího. Pois (In: Overstreet, 2006, s. 65) přiznává: „...*tyhle lidi sme prostě nechtěli potkávat, ani ve městě narážet na jejich věci. Takže sme je mlátili, okrádali o barvy a tak různě...*“.

Crew NNK ovlivnila českou graffiti scénu svým přísným přístupem. Grolich (2012, s. 13) tvrdí: „*Tato crew zavedla na scéně tvrdý režim a přísná pravidla. NNK začali trestat horší writery tím, že jim brali barvy, přemalovávali jejich graffiti a docházelo i k fyzickým napadením.*“. Česká scéna zažila pouliční válku graffiti umělců a k činu poškozování cizí věci se přidaly další činy negativního rázu.

Vladmir 518 začal vést neoficiální školu graffiti spočívající v setkávání mladých writerů ve skvotu Ladronka v Praze, kde je učil přístupu k písmu. Zpočátku se jednalo o pouhá nahodilá setkání, později nabyla na tradici: Vladimír 518 (In: Overstreet, 2006, s. 144): „*Ze začátku mi s tím pomáhal POIS. (...) Někdy přišlo pět kluků a někdy dvacet.*“. Z této školy vzešlo několik hvězd současné české graffiti scény např.: 2Mad, Epos257, Baes, Masker, Perry a další.

V rámci rozvoje, zmapování a budování pražské scény vychází 20. března 1998 po dvou xeroxovaných vydáních první barevný časopis psaný samotnými writery *Terorist Mag* (Overstreet, 2006, s. 87). Předchůdcem tohoto časopisu byly magazíny *Da &* nebo *Pain Nuts*, které tvoří Vladimír 518 spolu s Bloetem a Splashem, jak vzpomíná Vladimír 518 (In: Overstreet, 2006, s. 87): „*No, a po těchle začátcích, a s tou myšlenkou NNK na budování scény, která fakt ob stojí, přišel nápad udělat Terorist Mag.*“. *Terorist Mag* byl dvojjazyčný časopis prodáváný i v zahraničí, mezi writery se těšil velké slávy. Poslední číslo bylo vydáno v létě 2002.

Ve druhé polovině devadesátých let vznikaly nové crew např. ABX a DSK a později CAP. Díky otevřeným hranicím se začala rozmáhat graffiti turistika a výměna stylů a technik se zahraničními umělci. Cake, Romeo a Tron společně podnikli graffiti-trip do New Yorku, odkud si do českého prostředí přivezli zahraniční zkušenosti. Graffiti traveling je dnes součástí životního stylu některých writerů. V této době jsou znatelné rozdíly mezi pražskou a ostravskou graffiti scénou. Za nejvýraznější writery z této doby můžeme považovat writery: Romeo, Bior, Cakes (Jan Kaláb), Idol, Naym, Arie a další (Grolich, 2012, s. 14).

Od počátku 21. století se postupně upustilo od zlatých let oldschoolu a úroveň graffiti v České republice rok od roku začala klesat se vzrůstajícím počtem teenagerů, kteří mu propadli na základě módnosti a životního stylu subkultury graffiti prezentovaným masovými médii. Pro české zdi je typická masová tvorba často nekvalitních tagů a napodobeniny zahraničních či pražských umělců (Urban, Dubský, Bajura, 2012, s. 156). Je to dáno writery, kteří s graffiti skončí dříve, než se vypracují a primárně jim jde o adrenalinový zážitek než umělecké vyjádření.

Na druhou stranu se někteří writeři vypracovali tak, že dnes jsou v zahraničí uznávanými autory a uměním se živí. Důkazem je projekt *Městem posedlí* uskutečněný v roce 2012, který byl první a největší mezinárodní přehlídkou současné scény graffiti. Výstava se konala ve dnech 10. října 2012 – 13. ledna 2013 v Galerii hlavního města Prahy. Vedle sebe vystavovali z dříve zmiňovaných jmen např. Bior, Epos 257, Point (Cakes, Jan Kaláb), Masker, Tron a dále Obic, Pasta Oner a Xdog s dalšími zahraničními umělci (Voskovcová, Wohlmuth, Rýdlová, 2012, s. 12-15). Během výstavy *Městem posedlí* vzniklo i několik výrazných mural-artových děl uvnitř Prahy. Význam našich umělců z řad writerů potvrdila i výstava *Metropolis* v rámci *Světové výstavy EXPO 2010* v Šanghaji. Svá díla v Šanghaji prezentovali Epos 257, Masker, Pasta Oner, Point, Tron a Skarf (Metropolis, 2010, s. 96).

Současní writeři už nemohou svou tvorbu obhajovat argumentem, že bojují proti šedivým zdem města, proměnila se architektura a s ní celková tvář města. V graffiti stále přetrvává původní egoistické jádro prokázání své existence, ba je možná posilněno. Reklama expandovala téměř na každou volnou plochu, kterou denně shlédne oko veřejnosti a pro graffiti tak vznikla ničím neomezená, agresivní konkurence, v jejímž stínu graffiti divák lehce přehlédne a spíše se stává jen dalším kýčem vedle nepřeborného množství reklam žádajících si pozornost. Společnost i writeři přistoupili na kompromis legálních ploch

vyhraněných pro tvorbu graffiti, obyvatelé měst přijali část graffiti ve svém prostředí a writeři přistoupili na legální cestu, čímž ale ilegální tvorba nezaniká.

V některých městech České republiky sjednocení writeři ve skupinkách vytváří semknutou komunitu writerů a představují základnu subkultury graffiti daného města, v jiných městech navzájem si neznámí writeři tvoří spíše anonymní mikroskupinu lidí se společným zájmem a představují tak spíše městský kmen.

Na popularizaci graffiti se podílí i působení tvůrců graffiti v reklamních agenturách, kdy se graffiti dostane na zeď či dobře viditelnou plochu města a ve velkém množství, avšak s vyprázdňenými původními významy a s docela jiným komerčním účelem. Za další kompromis mezi writery a společností bychom mohli považovat writery pořádané jamy. Postmoderní doba zapůsobila na subkulturu graffiti a pomocí působení jednotlivců ji nezvratně změnila.

4.2 Tvorba graffiti a její posuzování

Vývoj tvorby writera jde od jednodušších forem postupně ke složitějším, které vyžadují bravurní ovládnutí techniky. Užívanými graffiti technikami není překvapivě pouze malování pomocí sprejů, nýbrž i fix, zvýrazňovače, rytí do skla, za pomoci štětců se nanáší např. akrylové barvy, na pozadí či muralová díla už je třeba vykrývat velkou plochu pomocí válečku upevněného na tyči. Díky odolnosti jsou oblíbené i gumoasfaltové barvy, kterými se dají naplnit tagovačky. V neposlední řadě jsou užívány i stencil – šablony, vyřezané z papíru, kartonu, fólie, přes něž se stříká. Další na přípravu náročná, na aplikaci nikoliv, jsou samolepky po domácku vyráběné, tištěné, za použití šablony. Někteří umělci sáhnou po materiálech umožňující 3D instalaci ve veřejném prostoru, např. polystyren. Zda se jedná stále o graffiti nebo už o street art je předmětem diskuze.

Tag je nejčastěji viditelnou a nejméně přijímanou aktivitou writerů. Tag představuje pro writera jeho osobní značku, přezdívku, necvičenému oku často těžko čitelnou, pomocí které o sobě dává obyvatelům města vědět. Tagy se řadí zároveň k nejjednodušším a nejrychleji proveditelným kouskům, během pár vteřin je tag vytvořen, což je důvodem, proč se objevují hojně na spoustě míst (sloupy, zdi, koše, dveře, výlohy, interiéry hromadných prostředků,...). Tagy bývají často spojeny s bombingem, jehož smyslem je kvantitativní pokrytí města.

Při tvorbě tagů je užíváno sprejů a lihových fixů s širokým hrotem. Rozšířená je vlastní výroba tagovačky například ze špulky po tekutém lepidlu, do níž se směs barvy nalije a konec se upraví filcem, či měkkou houbičkou bez hrubé strany nebo obvazem, obvazovými polštářky. Specializované graffiti shopy poskytují i možnost zakoupení squeezeru např. značky *Molotov* nebo *Grog*.

Vzhledem k jednoduchosti a rozšířenosti se do tagování pouští děti a mladiství. Uholyeva (2015, s. 33) dodává v souvislosti s tagováním: „...*typ repetitivního tagování je podle psychologů Lindsey Othen-Price zběsilý, destruktivní a fragmentovaný. Produkce graffiti je jednou z cest, jak zacházet s agresivními a násilnými popudy: adolescenti je oddělují a projikují na zed'*“.

Další podobou jsou throw upy, k jejichž tvorbě je třeba canů, v závislosti na velikosti se jedná o rychlé dílo v časovém rozmezí pár minut. Throw up je malovaný podpis, nebo spíše jeho kontura bez výplně či s ní. Chromy jsou velmi rozšířená na rozměr větší díla do dvou až tří metrů, u nichž writer využívá stříbrné barvy a černé kontury. Piece je označení „kousku“, díla writera. Rozlišují se různé styly např.: blockbuster, simple, wild, complex, 3D, oldschool, own.

Při tvorbě komplikovanějších děl je kladen důraz na ovládnutí techniky malování sprejem. Jsou používány různé caps (soft, skinny, fat) – trysky, díky nimž writer má kontrolu nad šířkou a hustotou stopy. Pro vykrývání ploch – fill in se používají nejširší, pro kontury pak užší. Praktickou pomůckou je rovný karton, či tvrdý papír, pomocí kterého se dá zamezit nechtěné aplikaci barvy na určité plochy. Všeobecně známé jsou rady použití gumových rukavic a šátku či jiné ochrany dýchacího ústrojí, jež jsou zároveň praktickou ochranou před otisky prstů a zakrytím tváře. Z oblečení writer volí tmavé staré oblečení, pravděpodobnost, že bude od barvy, je téměř stoprocentní. Další rady si předávají writeři na svých blozích a fórech. Feer (2015, online) na svém blogu radí brát si do terénu spreje v igelitové tašce, aby se případně daly zahodit, ne však v blízkosti zdi, proti rachtání kovových kuliček v plechovce spreje lehce poslouží magnet.

Specifickým druhem graffiti je tzv. „*memorial graffiti*“. Není další uměleckou technikou, nýbrž odlišným druhem graffiti odvíjejícího se od jeho významu. Na našem území bylo k vidění např. po smrti Johna Lennona, smyslem graffiti bylo uctění památky oblíbené osobnosti. Původ memorial graffiti nalezneme v amerických ghettech, neodkazovali k populárním osobnostem, ale k obyčejným zesnulým lidem žijícím v komunitě.

Dust v Poplife (1995(6), s. 34) o memorial graffiti říká: „*Je to takový zvyk mezi místními lidmi, kteří tak chtějí připomenout sobě, lidem, kteří ho znali či svému okolí člověka, kterého měli rádi.*“.

Menší, méně poškozující majetek jsou samolepky. Sticker bombing je oblíbenou disciplínou, časový úsek aplikace samolepky je pouhých pár vteřin. Předchází jí ale dlouhá příprava. Pokud člověk nevyužije služby tištění samolepek na základě grafického návrhu, příprava samolepek se časově prodlouží. Samolepicí papíry různé kvality se dají zakoupit v papírnictví, případně se jejich životnost dá prodloužit přelepením průhlednou izolepou přes nanesenou barvu. Časovou úsporu zařídí i vyrobení šablony či šablon na výrobu samolepek.

Graffiti je označováno za **vandalismus**, který je považován za deviantní až patologický a přechází v trestnou činnost. Slovo vandalismus bylo odvozeno od kmene starogermánů Vandalů, jež roku 445 vyplenili Řím, v němž zničili kulturní bohatství (Kaplanová, 2012, s. 5). Vandalismus Hartl a Hartlová (2015, s. 664) definují jako: „*primitivní ničení kult. hodnot, potěšení z ničení; nepatří sem terorismus, šikany; v zásadě projev skupinového protestu, provokace, upozornění na sebe; spontánní reakce po fotbalovém zápase i jako akt z vůle, msty, rasové nesnášlivosti*“. Jak už z definice vyplývá, graffiti je za vandalismus označováno neprávem, neboť nenese prvky primitivního ničení kulturních hodnot, ba naopak, někteří writeři jsou přesvědčeni, že kulturu obohacují svým uměním, které je dnes ještě nedoceněné. Na svou tvorbu nenahlíží jako na ničení, tudíž nemají ani potěšení z ničení, potěšení mají z tvorby a dalších zisků např. uznání v domovské scéně, kontakt s uměním. Některé případy jistě naplní cíl provokace a upozornění na sebe, nejedná se ale o spontánní reakci, nýbrž připravenou akci zakoupením spreje, vyhlédnutím a zmapováním místa, nakreslením náčrtků, případně požádáním dalších osob o spolupráci. Graffiti bychom mohli považovat za vandalismus ve chvíli, kdy jedinec vezme sprej do ruky a případně i posílí alkoholem po cestě z párty neřízeně sprejuje na všechno po cestě nebo vezme sprej do ruky s cílem poškodit auto konkrétní osobě v rámci msty, v tu chvíli však na auto nebude psát svůj nick nebo vytvářet propracovaný piece, ale cílem bude daný objekt znehodnotit. Rozkopání popelnic při cestě městem, zničení náhrobních kamenů či zapálení sedaček v dopravních prostředcích s graffiti má málo společného. Jádrem tvorby subkultury graffiti ničení není a označovat ji vandalismem kvůli několika ojedinělým případům by bylo důkazem neznalosti a nepochopení subkultury graffiti.

Teorie vandalismu vychází z psychoanalytické koncepce jednání na základě pudů a typickým pro něj je ničení věcí bez dalšího úmyslu v důsledku náhlé frustrace, agrese a vandalství je okamžitým řešením (Jedlička, Kořa, 1998, s. 101). Jedlička a Kořa (1998, s. 99) o vandalství říkají: „*Tím, že u vandalismu nebývá většinou vůbec jasný materiální či psychologický zisk, který bezúčelné ničení věcí přináší, bývá zařazováno mezi tzv. nemotivované agrese.*“. V první kapitole bylo předestřeno, že agrese vedoucí k tvorbě graffiti motivaci nepostrádá a materiální i psychologické zisky z tvorby jsou značné.

Tvůrci graffiti sprejují po omítkách domů a zdech nevzhledné tagy, to zůstává neobhajitelné, avšak nedá se považovat za čiré vandalství. Je třeba rozlišovat případy, kdy se sprej stane nástrojem pouhého ničení a znehodnocení objektu člověkem, který o existenci subkultury graffiti třeba ani neví. Dalšími faktem je, že tvůrci graffiti nejsou jediní, kdo do ruky vezmou sprej s cílem vyjádření. Fotbaloví chuligáni nebo lidé skupin v rámci rozličných revolt svými nápisy a hesly také infikují plochy měst. Z grafologického hlediska jsou jejich výtvoři naprosto bezcenné a působí až dětinsky, oko neznalého člověka tyto odlišné projevy nerozliší a zařadí je stejně jako zákon. Graffiti naplňuje zákonnou definici sprejerství, avšak nenaplňuje definici vandalství a jakékoliv vandalství s pomocí spreje definici sprejerství naplňuje a tím je graffiti stigmatizováno.

Dokud graffiti nebylo dostatečně rozšířené, nebylo třeba, aby zákon graffiti definoval. V průběhu let se pohled společnosti na graffiti změnil. Situace po roce 1990, kterou popisuje Scum (In: Overstreet, 2006, s. 39): „*Tenkrát jsme s TIMOTHYEM malovali v noci na Těšnově. Najednou se objevilo policejní auto a rovnou k nám. 'Co tady děláte?' Řekl jsem, že malujeme, a oni co. Ukázal jsem skicu. 'Tak ať to vypadá pěkně', a odjeli.*“ se následující roky už neodehrála.

V porevolučním období byla tvorba graffiti stíhána jako přestupek, pokud škoda nepřekročila částku 2000 Kč, pokud byla částka vyšší, hodnotil se čin jako poškození cizí věci a pachatel mohl být potrestán až odnětím svobody do výše jednoho roku (Holiš, 2006, s. 8-9). Jediným rozhodujícím faktorem při rozlišení přestupku a trestného činu byla pouze výše škody, jejíž určování je velmi obtížné, a tak zareagovala legislativa novelizací. (Vlková, 2015, s. 91, online)

Novela č. 140/1961 Sb. ke dni 1. 7. 2001 vložila do *Trestního zákoníku* § 257 b. § 257 upravující *Poškození cizí věci* byl obohacen o poškození cizí věci pomalováním, postříkáním či popsáním jinou barvou nebo látkou. Trest byl určen v rozsahu 2-8 let odnětí

svobody pro pachatele způsobivšího škodu velkého rozsahu (Smolík, 2010, s. 203). Vlková (2015, s. 91, online) zmiňuje usnesení pléna ze dne 18. 3. 2003 Ústavního soudu, sp. Zn. Pl. ÚS 4/03, čímž byl zavrhnut návrh na zrušení § 257 b, z důvodu objektu, kdy vedle poškození majetku jsou objektem poškození i další nemateriální hodnoty (ochrana hodnot estetických, kulturních statků v urbánních částech životního prostředí). Dle usnesení je v zájmu společnosti další nemajetkové hodnoty ochraňovat.

Dalším vyjádřením Ústavního soudu k podstatě trestného činu sprejerství je usnesení ze dne 9. 6. 2011, sp. Zn. III. ÚS 2190/10. Nebezpečnost trestného činu sprejerství spočívá dle Ústavního soudu (Ústavní soud České republiky, 2011, online) v: „...*poměrné zákeřnosti, resp. snadnosti, s níž lze v krátké době posprejováním i ve větším rozsahu narušit estetiku budov a veřejného prostoru vůbec. (...) Současně může být takovýto projev vandalismu, působící pohoršení, výrazem obzvláštní neucty vůči širší veřejnosti, jejím obecně sdíleným estetickým hodnotám, ale i vůči obecným zásadám ohleduplného soužití občanů (neminem laedere).*“.

Současný *Trestní zákoník č. 40/2009 Sb.* ve znění pozdějších předpisů postihuje autory graffiti dle § 228 Poškození cizí věci. § 228 (2) říká: „*Stejně bude potrestán, kdo poškodí cizí věc tím, že ji postříká, pomaluje či popíše barvou nebo jinou látkou.*“. Trest, který sprejerům hrozí při způsobení škody na cizím majetku nikoli nepatrné, může být odnětí svobody až na jeden rok, zákaz činnosti nebo propadnutí věci. Odnětí svobody na 2 – 6 let hrozí za způsobení škody velkého rozsahu. (Česko, 2009, online)

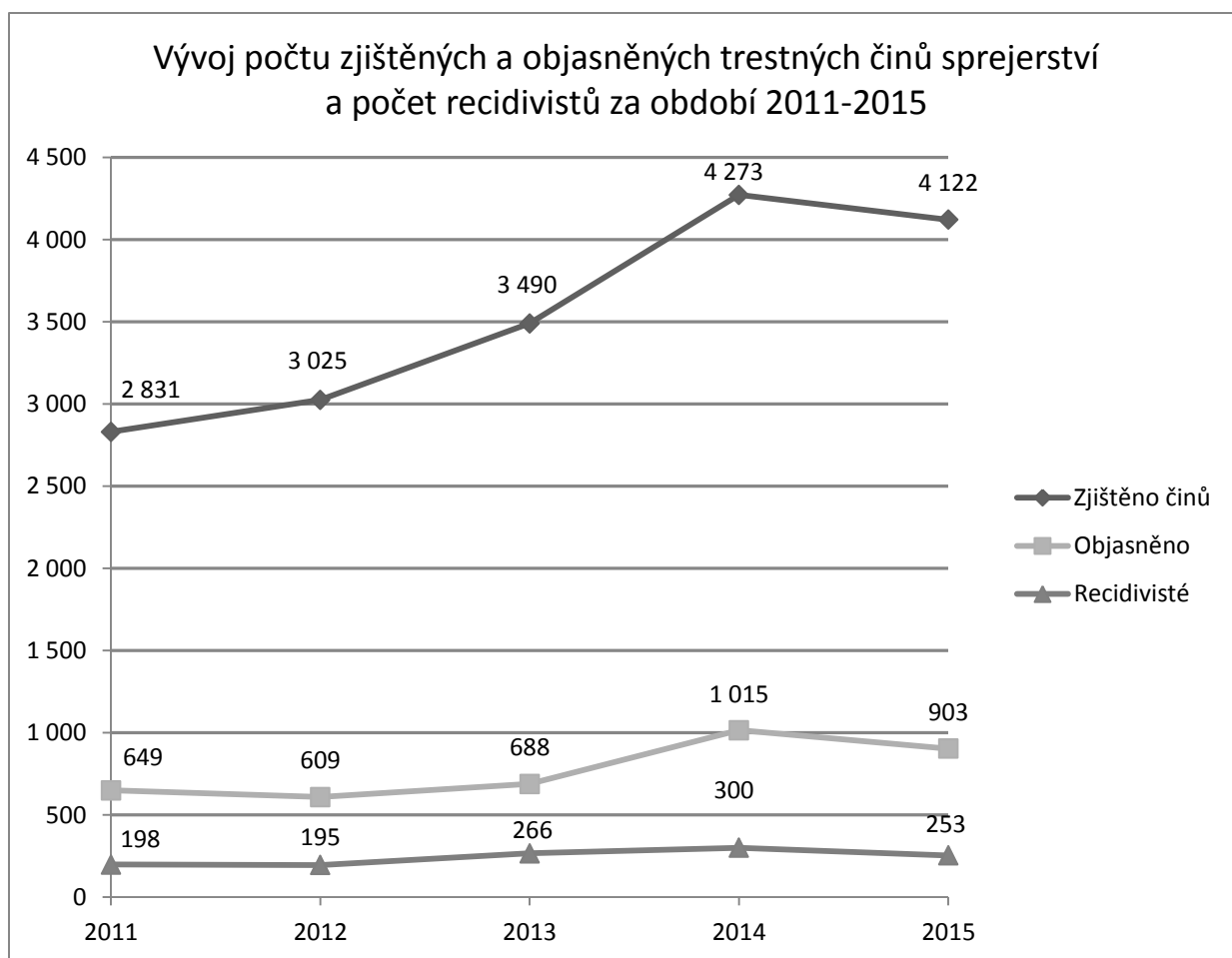
Ve zpravodajství Policie ČR se nadpisy typu: „*Sprejerství*“, „*Sprejeři řádili*“, ... objevují velmi často. Zpráva ze dne 28. ledna 2015 (Kacálková, 2015, online) hlásí: „*Své „dílo“ vytvořil i na zařízení na místním vlakovém nádraží, na trafostanici, několika garážových vratech a skleněné výplni u dveří prodejny. Celková škoda, kterou majitelům sprejer způsobil, zřejmě přesáhne částku 55.000 korun*“. Jiná zpráva ze dne 29. září 2015 (Bajcura, 2015, online) říká: „*Velkou škodu sprejerstvím způsobil dosud neznámý pachatel... (...) Na východní straně bytového domu nakreslil lebku a nápis černou barvou, čímž byla majiteli domu způsobena předběžná škoda za nejméně 40 000 korun.*“.

Sprejerství se dotýká i nový *Občanský zákoník* (Česko, 2012, online), konkrétně § 2951 upravující náhradu za poškození věci. *Občanský zákoník* upřednostňuje náhradu škody uvedením do předešlého stavu. Můžeme očekávat příklon k této formě náhrady škody.

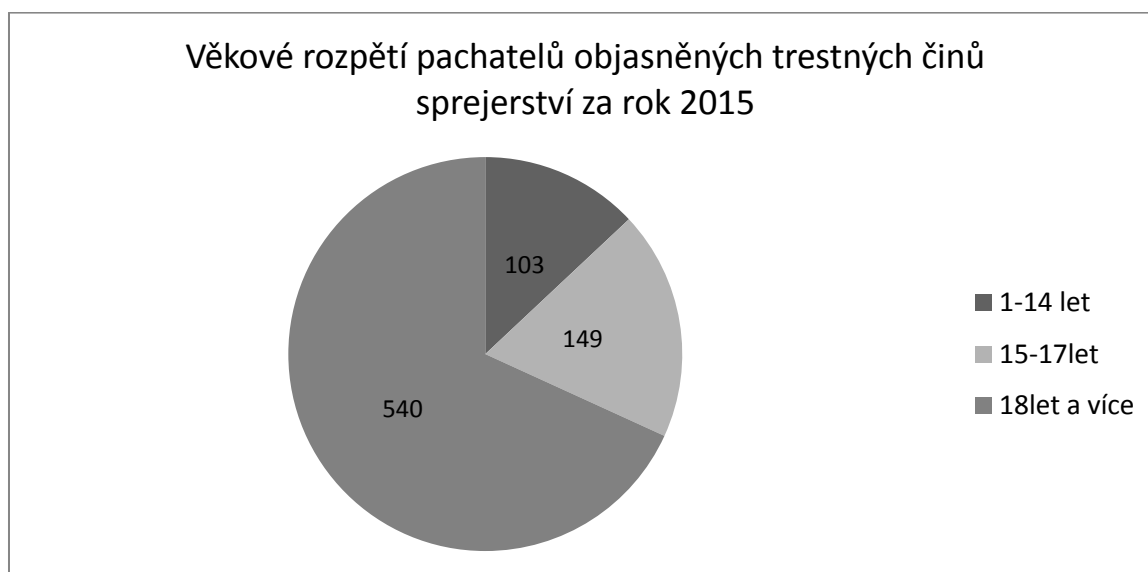
Případně vstoupí poškozený do vztahu s pachatelem pomocí Probační a mediační služby České republiky, která je schopna narovnat jejich vztah mimosoudně.

Statistické výkazy kriminality Policie České republiky zachycují čísla související s trestným činem sprejerským. Od roku 2011 do roku 2014 je znatelný pozvolný nárůst počtu zaznamenaných trestných činů sprejerských a mezi lety 2014 a 2015 došlo k mírnému poklesu, jak znázorňuje Graf č. 1. Křivka objasněných činů opisuje v odstupu křivku zjištěných činů. V roce 2015 bylo zjištěno 4 122 činů sprejerských, z toho bylo objasněno a objasněno dodatečně pouze 903 činů, což představuje necelých 22 %, z čehož 253 činů spáchali recidivisté. Trestný čin sprejerský představuje 2,96 % z celkové majetkové kriminality. Z počtu 903 objasněných a dodatečně objasněných případů v roce 2015, znázorňuje Graf č. 2, spáchalo 11,4 % pachatelů ve věku 1 – 14 let a 16,5 % ve věku 15 – 17 let. 58 činů bylo spácháno pod vlivem, z toho 55 pod vlivem alkoholu. Celkové škody za rok 2015 zjištěných činů byly vyčísleny na 57 960 000 Kč, což je v průměru na jeden spáchaný čin 14 000 Kč, v porovnání s předchozím rokem 2014 průměrná škoda na jeden čin stoupla o 2 000 Kč. Součet vyčíslených škod za období 2011 - 2015 vyšplhal na čtvrt miliardy. (Policie ČR, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, online)

Nutno zmínit, že zjištěné činy sprejerské nezahrnují pouze činy členů subkultury graffiti, ale jisté procento představují pachatelé fotbaloví fanoušci, chuligáni a přívrženci dalších skupin, včetně čirého ničení cizího majetku sprejem. Dále je nutné pamatovat na činy, které nejsou příslušníkům Policie ČR ohlášeny a těžko taková čísla odhadovat. Pachatelů recidivistů z řad writerů by byla valná většina, statistika zachytí pouze prokázané opakované činy, tudíž je údaj počtu recidivujících neodpovídající realitě. Vzhledem k rozvoji technologií, narůstající síti kamerových systémů a bezpečnostních opatření by byla oprávněná vyšší objasněnost případů, která se však neděje. Údaje prokazují, jak komplikovaný je proces objasňování trestných činů sprejerských.

Graf č. 1 – Vývoj počtu zjištěných a objasněných trestných činů sprejerství a počet recidivistů za období 2011-2015 (Policie ČR, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, online).

Graf č. 2 – Věkové rozpětí pachatelů objasněných trestných činů sprejerství za rok 2015 (Policie ČR, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, online).

Writeři se dopouštěli a dopouští dalších přestupků a přečinů např. při pronikání do nepovolených míst z důvodu získání přístupu k ploše na malování. Nápis „vstup zakázán“ writera neodradí stejně jako lehce přístupná střecha pro namalování rooftopu. Co každého writera doslova magicky přitahuje, jsou pohyblivé vozové soupravy vlaků a metra, dosvědčuje Scarf (In: Overstreet, 2006, s. 84): „*Vagóny metra jsou krví města, kterou je třeba infikovat. Věřím, že hacknou třeba systém CIA je obdobně sexy.*“. Pronikání k vozovým soupravám metra v Praze bylo dříve jednodušší než dnes. Z počátku se writeři dostali k vlakům přes jedny dveře, později se začal dopravní podnik bránit zabezpečováním prostorů, to writery nezastavilo a organizovaně vznikla speciální skupina lidí, zabývající se pronikáním do prostor, jak vypráví Key (In: Overstreet, 2006, s. 84): „*Bylo potřeba mít speciální lidi jenom na to, aby votvírali cestu.*“. Tvorba graffiti je v tomto případě už spojená s přípravou a naplánováním celé akce, v níž je zainteresováno více lidí. Skupina „ninjů“ otevírající cestu writerům se okolo roku 1995 pojmenovala TNT a měla přehled o systému tunelů i harmonogramu odstávek atd., vzpomíná Bior (In: Overstreet, 2006, s. 87): „*Ninjové byli skvělý, šli první, vždycky všechno otevřeli a pohlídali, writeři přišli k hotovému a mohli se soustředit jenom na malování.*“. S dnešním kamerovým systémem a poučením se z minulosti je počin podobného rázu komplikovanější, ale ne neuskutečnitelný, jak je zachyceno v dokumentu KMENY 16/16: GRAFFITI (KMENY.TV, 2015, online).

Vozové soupravy pražského metra nejsou jedinými cíli writerů, na podobném místě v žebříčku stojí i tramvaje a jakékoliv vlaky (nákladní, osobní,...). Speciálním případem ze dne 20. 1. 2015 je posprejování vlaku na Vyškovsku. Sprejeři vlak zastavili bezpečnostní brzdou v jednom z vagonů a poté stihli posprejovat 90 metrů čtverečních plochy (ČTK, 2015). Writeři, kteří na svém účtu mají vlaky, stojí hierarchicky o něco výše a to kvůli riziku a náročné přípravě s celou akcí spojenými.

S tvorbou graffiti je spojeno i riziko vzniku násilí. Násilí ve formě verbálního a fyzického útoku může propuknout mezi writery v průběhu válek mezi jednotlivými crews a jednotlivci, nebo může být otočeno i vůči dalším osobám náhodně přítomným tvorbě. Piano 33 (In: Overstreet, 2006, s. 155) vypráví o skupině z Ostravy zaměřené na bombing: „*Jejich životní styl, to jsou neustálé rvačky s policií, s ochrankou, pobyty v cele, soudy... Jednou na ně u vlaku narazil nějaký posunovač a oni ho zmlátili fakt tvrdě, rozkopali mu hlavu, ..., všechno. Oni rozbíjejí okna u soupravy, aby nemohla vyjet, prostě takový ten hooligan styl.*“.

Důkazem o potyčce vzniklé následkem tagování v tramvaji ze současnosti je zpráva ze dne 2. 6. 2014 v Moravskoslezském deníku (Perdoch, 2014), sprejer se neúměrně verbálně bránil napomenutí řidičky, do celé situace se vložil další cestující, musela zasáhnout policie. Obdobná reakce sprejerů je zachycena v dokumentu KMENY.TV (2015, online), během tvorby se ozve hlas muže bránícího majetek a sprejeři ho odmění nadávkami a agresivními zvoláními.

Svědectvím o útocích mezi writery v době skupiny NNK je výpověď Vladmira 518 (In: Overstreet 2006, s. 67): „...byl natolik drzej, že přišel do zóny a začal tam přejíždět dobrou věc tou svojí totální sračkou. Takže já jsem přišel, dal mu facku, nějaký jeho věci naházel do Vltavy a ty barvy, co tam měl, jsem si vzal.“. Válka sprejem o teritorium vyrostla ve válku pěstmi a nadávkami. Napadení ostřílenými writery writerů nováčků - toys se odehrávala i v Brně, jak vzpomíná Himel (In: Overstreet, 2006, s. 72) „Když takhle někoho potkám u vlaku, tak se zeptám, co píše, a když mi neodpoví, tak ho zmlátím a oberu (...) Mladí musí prostě držet hubu a být rádi, že je nezabiju!“. Předpokladem válek mezi writery je pevně zakotvená místní scéna, kterou naruší mladí ambiciózní writeři, jež začnou zasahovat do již ovládnutého prostředí.

Společnost z médií o takových případech slýchá a nenechají ji zprávy podobného obsahu klidnou, její obavy z graffiti subkultury jsou pochopitelné, neboť takové činy jsou neobhajitelné. Writeři potřebují pozornost diváků a tu jim graffiti uprostřed města už nezaručí vzhledem k šumu způsobenému všudypřítomnou reklamou. Přirozeně se tak zlomek writerů snaží o těžko dostupná místa, neboť městské prostory už graffiti dávno infiltrovalo a lidé jej částečně přijali.

Ústavní soud České republiky hájí a brání zakotvení sprejerství v *Trestním zákoníku*, oproti tomu působí nová politika trestání, hledající alternativní tresty u méně závažné činnosti. Jedná se vcelku o protichůdné síly v rámci jednoho státu.

Posuzování tvorby graffiti napříč celou společností je různorodé, stejně tak různorodost panuje i mezi samotnými writery a jejich tvorbou.

5 Výzkum projevů subkultury graffiti a života jedince ovlivněného subkulturou

5.1 Metodologická východiska

Cílem výzkumu je zodpovědět **základní výzkumnou otázku**: Jak probíhá cesta k tvorbě graffiti a jak tvorba následně ovlivňuje život jedince? Základní výzkumná otázka je východiskem pro zvolení výzkumné metody získávání dat, procedury sběru dat, jednotek zkoumání a vyhodnocování. Teoretické zpracování tématu posloužilo jako východisko pro stanovení dílčích výzkumných otázek, jimiž se práce pokusí zodpovědět základní výzkumnou otázku. **Dílčími otázkami** jsou:

1. Jak probíhá cesta k tvorbě graffiti?
2. Jak tvorba graffiti ovlivňuje život jedince?

Pána a Somr (2007, s. 54) tvrdí: „*Kvalitativní výzkumy nás vedou k odhalení podstaty jevů pomocí detailních informací, které jsou šifrou k pravosti poznání.*“ Hendl (2005, s. 52) mezi přednosti kvalitativního výzkumu řadí: získání podrobného popisu a vhledu při zkoumání jedince, skupiny, události, fenoménu; zkoumání fenoménu v přirozeném prostředí; umožnění studia procesů a navrhnutí teorií; hledání příčinných souvislostí apod. Oproti kvantitativnímu výzkumu, jehož výsledkem jsou numerická data, **kvalitativní výzkum** poskytne nástroje k porozumění spletnosti motivů a dalších faktorů, jež jedince k tvorbě graffiti přivedou. Proto kvalitativní přístup, který: „...*se vyvinul z kritiky pozitivistického a přírodovědného přístupu...*“ (Hendl, 2005, s. 65) je zvolen k osvětlení hlavní výzkumné otázky bakalářské práce.

Zvolenou metodou sběru dat je **polostrukturovaný rozhovor**, jež je nejrozšířenější podobou metody interview pro vhodné řešení výhod a nevýhod typů strukturovaného a nestrukturovaného interview. Samotnému rozhovoru předchází technická příprava, během níž se vytvoří schéma závazné pro tazatele, je možné zaměřovat pořadí okruhů otázek pro zvýšení výtěžnosti interview. Jednotlivé části interview mohou mít různou strukturu. Jádro interview představuje minimum otázek a témat, které má tazatel probrat a na jádro jsou nabalené další doplňující otázky a témata pro hlubší pochopení. Tuto metodu je možné využít dle potřeby v různorodém prostředí, které však poskytuje dostatečný klid a nerušenost pro žádoucí průběh interview. Při použití metody polostrukturovaného rozhovoru lze předpokládat i jistá negativa v obtížnější analýze dat a během rozhovoru v odchýlení tázaného od připravené struktury rozhovoru. Miovský (2006, s. 159-161)

Rozhovor obsahuje i prvky narativního interview, neboť jsou dotazovanému pokládány otázky směřující do minulosti, o kterých má vyprávět a výzkumník se dotazuje na podrobnosti pro pochopení celého životního příběhu poznamenaného graffiti, a pro pochopení významů, které své tvorbě dotazovaný přikládá.

Dle zásad metody polostrukturovaného rozhovoru byl vytvořen seznam témat a případných otázek (viz. Příloha – Struktura rozhovoru). Většina otázek je otevřená, formulovaná jasně. Otázky jsou řazeny vzhledem k porozumění fenoménu v souvislostech od minulosti po současnost. První část rozhovoru se týká neproblémových skutečností a je zaměřena na autobiografické údaje o respondentovi. Druhá část rozhovoru obsahuje otázky směřující k první dílčí výzkumné otázce ohledně cesty k tvorbě graffiti, v níž jsou obsaženy i otázky k motivům tvorby graffiti a významům, jež respondenti své tvorbě přikládají. Objevují se iniciační otázky a otázky sondážní. Třetí část je navázána k druhé dílčí výzkumné otázce, obsahuje problémové téma zkušenosti s policejními orgány. Během rozhovorů nebylo dodržováno přesné pořadí otázek k zachování spontaneity rozhovoru.

Domlouvání termínů rozhovorů je realizováno skrze mobilní telefon a sociální síť. Výzkumník se snaží termínem co nejvíce vyhovět dotazovaným a volbu prostředí přenechává na dotazovaných s apelem na klidné, nerušené prostředí.

Samotnému zahájení rozhovorů předchází volná rozprava k vytvoření přátelského klimatu a poděkování za ochotu zúčastnit se. V úvodní části rozhovoru dojde k představení výzkumníka a podání základních informací o výzkumu, využití dat a jakými způsoby bude zaručena anonymita. Výzkumník uvede příklady, např. při hovoru o škole nejmenovat konkrétní školu či město, nýbrž pouze zaměření či obor. V případě svévolného uvedení konkrétních informací výzkumník nebude upozorňovat na skutečnost v průběhu rozhovoru, ale po ukončení rozhovoru na uvedené informace upozorní s možností vymazání dané informace ze záznamu, překrytím vložením tónu a v opisu pak zanecháním v textu znamení „***“. Další informativní část rozhovoru je o tom, jak bude samotný rozhovor probíhat, že může výzkumník při odchýlení se od tématu dotazovaného zastavit a vrátit zpět k předmětu rozhovoru. Se souhlasem dotazovaného spustí výzkumník záznamník zvuku na mobilním telefonu a začne se dotazovat dle předpřipravené struktury. V závěru rozhovoru výzkumník poskytne dotazovanému prostor k vrácení se k nějaké otázce, doplnění, či otevřenému sdělení a poté ukončí záznam rozhovoru. Následuje poděkování.

Jednotkou zjišťování je 6 respondentů z řad tvůrců graffiti. K výběru osob, které jsou vhodné pro sběr dat, bylo použito **záměrného výběru** dle následujících principů:

- Kritériem výběru byla jakákoliv zkušenost s tvorbou graffiti.
- Ze skupiny potencionálních respondentů jsem se snažila vybrat jednotlivce s odlišnými druhy tvorby graffiti.
- Vybrány byly osoby z mého osobního okruhu přátel a známých a jejich přátel.

5.2 Realizace výzkumu

V předvýzkumu oslovení přibližně 25 výzkumníkovi neznámých respondentů přes sociální sítě, fóra, weby bylo bezúspěšné bez jediné odpovědi, proto byl do principů záměrného výběru přidán třetí bod. Ve čtyřech případech nefungovalo ani předání kontaktu na FB, či email druhou osobou s výzvou výzkumníkovi: „*Ví o tobě, ozvi se mi.*“. Jeden respondent z kruhu známých a přátel výzkumníka odmítl rozhovor s uvedením důvodu: „*Já nedělám graffiti, ale street art.*“.

První provedený rozhovor představoval pilotní rozhovor, po kterém si výzkumník vyžádal kritiku na celý průběh rozhovoru, vhodnost otázek, působení výzkumníka na dotazovaného. Po zpětné vazbě nedošlo k žádným změnám, a proto byl rozhovor zařazen do výzkumu.

Ve dnech 10. 2. 2016 – 8. 3. 2016 proběhlo šest rozhovorů s respondenty mužského pohlaví v průměrné délce 40 minut. Rozhovory proběhly v prostředích: bydliště dotazovaného, veřejné knihovny, studia a klubu. Rozhovory proběhly v přirozeném prostředí dotazovaných a v jednom případě bylo zvoleno prostředí neutrální. Jména ani přezdívky nejsou uvedeny. Ročník narození nejmladšího dotazovaného byl 1998, pak následovaly ročníky 1994, 1989, 1988, 1985 a 1983.

Samotným rozhovorům předcházela rozprava na různá témata k uvolnění atmosféry. Rozhovory probíhaly ve velmi přátelské atmosféře, což bylo dáno i případným vztahem výzkumníka a zkoumaného, čímž byla částečně odsunuta neutralita výzkumníka. Respondenti volně hovořili na téma položené otázky a výzkumník se často doptával na podrobnosti a parafrázoval již vyřknuté odpovědi, zda jim dostatečně rozumí, často byli respondenti aktivizováni k podrobnějšímu vysvětlení. Výzkumník přizpůsobil mluvu dotazovanému a používal slangové výrazy. Po ukončení rozhovoru následoval volný rozhovor na téma graffiti přesahující rámec připraveného polostrukturovaného rozhovoru.

Zvolená výzkumná technika posloužila vhodně pro uvedený poznávací cíl, pro cílovou skupinu bylo v některých případech třeba ustoupit od formálního přístupu a neutrálního postoje výzkumníka.

V průběhu tří rozhovorů byl přítomen pouze výzkumník a dotazovaný, prostředí bylo klidné, ve třech případech nebylo vyhnutí a rozhovory proběhly ve značně hlučném prostředí klubu, kde se sprejeři pravidelně schází. Rozhovory byly zaznamenány na zvukový záznamník v telefonu a poté převedeny do počítače pro další zpracování. Dalším zpracováním bylo pořízení doslovných opisů rozhovorů pro vyhodnocení výzkumu.

5.3 Analýza výsledků výzkumu

Závěrečná část kapitoly představuje analýzu a interpretaci získaných dat z rozhovorů se členy subkultury graffiti. Rozhovory byly polostrukturované a dotazovaní tak měli dostatek prostoru pro vlastní výpovědi, během rozhovorů sdělili informace, na které nebyly cílené otázky v připravené struktuře rozhovoru, ale mají doplňující charakter pro zprostředkování vhledu do subkultury graffiti. Výzkumná otázka byla zformulována: *Jak probíhá cesta k tvorbě graffiti a jak tvorba následně ovlivňuje život jedince?* K zodpovězení hlavní výzkumné otázky posloužily dvě dílčí výzkumné otázky, které jsou dále rozčleněny do dalších podtémat pro snazší analýzu a interpretaci.

1. Dílčí otázka: **Jak probíhá cesta k tvorbě graffiti?**

- **Kdy si jedinec začal graffiti všimát, kdy vešlo v jeho povědomí?**

Tři dotazovaní na tuto otázku odpověděli vyprávěním příběhu z dětství, kdy jako děti shlédly barevné graffiti ve městě a zaujalo je, neboť mu nerozuměly a byl to magnet na oči. Dotazovaný 1 řekl: *„Když se poprvý dostaneš jako malej kluk do města. (...) A koukáš na to a říkáš si: Ty vole, co to je jako tady? Začínáš nad tím přemýšlet jako...“* Dotazovaný 3: *„... kolem deseti let třeba, ale vim přesně, kde to bylo, bylo to u přehrady... (...) ...když jsme tam jakoby šli se s máti koupat, tak tam prostě byla zeď, dlouhá, hrozně velká a celá úplně pomalovaná obrázkama a mě se to úplně strašně líbilo...“* Dva dotazovaní zmínili kulturu hip hopu a rapu, neboť graffiti slouží k prezentaci rapových a hip hopových umělců a patří k životnímu stylu rapové a hip hopové subkultury, Dotazovaný 4 doplnil: *„Graffiti je prostě hip hop, to tak je. To je prostě součást elementu hip hopu.“* Jeden dotazovaný, ročník 1998, čili mladší generace shlédl graffiti nikoliv v městském prostředí na zdech, nýbrž v podobě videí na sociálních sítích, kam se v dnešní době přesunuje komunikace a část života teenagerů. Dotazovaný 5 vzpomínal: *„Si myslim, že to začalo jako v pozdějších letech, že to*

bylo tak kolem těch třinácti, čtrnácti, (...) spíš to bylo přes nějaký ty graffiti videa, který prostě jsou zajímavý v tom, že je vlastně publikujou vlastně otevřeně, jak to funguje. Fungování prostě graffiti a mě to hrozně jako fascinovalo, ...“.

- **Jak probíhá první počín, první snaha o graffiti?**

O svých začátcích mluvili všichni respondenti s úsměvem na tváři, čtyři respondenti po několikaletém sledování graffiti přešli k pokusům o graffiti, když se v blízkosti objevil sprej, za místo zvolili odlehlou zídku, garáž, sklep. Dotazovaný 4 vyprávěl: *„Prvního taga jsem udělal asi ve třinácti letech, když jsem vzal z garáže tátovi nějakou autolak nebo něco takovýho, nějakou takovou černou blitku, tak jsem šel a ve třinácti jsem udělal taga u *** na garáži. (...) Bylo to strašně hnusný a bylo to skvělý.“* Dva respondenti, kteří mají vybudovaný vztah k umění, a šlo jim o graffiti coby uměleckou techniku, své první pokusy zrealizovali na legální ploše a během graffiti jamu. Dotazovaný 6 řekl: *„...tak von mi jednou zavolal a říkal, že ví vo nějaký akci, kde se bude moc v průběhu jednoho dne jako legálně malovat na stěnu a že když tam přijedem, tak si to tam můžeme jako vyzkoušet a jestli bych s nim nejel a já říkám: „No jo, že jasný!“ (...)* do dneška to mám, hele, tu fotku tý první věci. *A tam si pamatuju, že jsem si to jako vyzkoušel a říkal jsem si, že to je bomba, jakože by mě to bavilo.“*

Žádný z respondentů nebyl se svými prvotinami spokojený, neboť ovládnout techniku, vyžaduje zkušenosti a navíc ještě vstupovala do prvního neúspěchu neznalost např. použití různých druhů trysek. Dotazovaný 3 vyprávěl: *„...to jsme šli pod hráz, právě aby nás nikdo neviděl a byla tam hrozná tma, tak jsem tam, ... prostě měl jsem návrh, tak jsem to podle něj tak nějak namaloval, ani jsem nepoznal, kterou barvou maluju a druhý den, když jsem se na to šel podívat, tak to jsem si řekl přesně tohle: „Ty vole, tak na to seru, úplně tak to ne ty vole...“.* *To bylo fakt úplně jinak, než jsem měl navrhnutý a než jsem si myslel v tu chvíli, že to dělám. No ale zas na druhou stranu dobrý, že hnedka jsem věděl, že to vo tý tmě bude hodně no.“*

- **Jak postupuje jedinec v tvorbě graffiti?**

Po prvních pokusech netrvalo dlouho a respondenti se pustili do tvorby uprostřed měst na ilegálních plochách. Všichni postupovali od jednodušších forem, k těm složitějším. Dotazovaný 3 řekl: *„No, přesně... No a pak se začlo jakoby fixy nějaký, tohle, ... vejtahy prostě, ... Takovýto když si maluješ a už začneš přemýšlet nad tím, že třeba nějaký podpis, vole, a začneš vymýšlet, jak bude vypadat a tak. Ale pak jsem d'áli, s'votom mluvila i předtím,*

tak taky jsem dělal stickerky,...“ Jeden respondent už od začátku vyhledával pouze odlehlé budovy před demolicí, neboť se mu osobně ilegální tvorba přičí, ale rád maluje. Dotazovaný 6 se pustil na ilegální plochy, dle jeho slov, z jediného důvodu: *„...akorát že krom týhlelenký akce, o který jsem mluvil, která byla vlastně dvakrát za rok, tady v tý době nebyly žádný legální plochy, takže my jsme museli chodit na ten ilegál, protože vopravdu nebylo kde.“*

- **Vyhledal jedinec podporu v graffiti komunitě?**

Po nevědomém vstupu na scénu začali respondenti poznávat další writery. Dotazovaný 6 vyprávěl: *„...a vlastně po tom druhym jamu, tam to začalo no, tam jsem se tomu začal věnovat potom víc. Protože jsem tam zase potkal další lidi, se kterýma jsem se už začal dál kontaktovat, se kterýma jsme se jako domluvili, že jak můžeme jako dál pokročit a voni mi začali říkat, co dělaj.“* Pět respondentů vyjádřilo, že chodilo ze začátku ven malovat povětšinou o samotě, nebo maximálně ve dvou, Dotazovaný 2 řekl: *„No hele, já jsem většinu času chodil sám no. Jsem se nechtěl asi moc vtírat, ale potom jsme se jako tak nějak seznámili a začlo to bejt takový, že jsme aspoň chodili minimálně ve dvou no.“* Po čase poznali další writery, se kterými podnikali další akce. Jediný respondent byl venku malovat prozatím vždy sám, avšak graffiti tvorbě se nevěnuje příliš dlouho v porovnání s ostatními respondenty.

- **Působil později zkušený jedinec v graffiti komunitě?**

Dva respondenti nevyhledávají graffiti komunitu se záměrem snažit se v ní proslavit své jméno a není pro ně graffiti komunita důležitá, i přesto, že se s takovými lidmi stýkají a znají je. Jeden respondent se snaží do graffiti komunity dostat a proslavit se v ní, avšak velmi netradičním způsobem prací na zvláštních graffiti projektech.

Jednomu respondentovi byl v době rozhovoru propůjčován status „Kinga“ „Pána“ „Mistra“, z rozhovoru vyplynulo, že je ve svém městě velmi znám, zasloužil se o založení několika legálních graffiti ploch, svého vlivu si byl vědom, překvapivým zjištěním bylo, že si k němu i mladí začínající writeři chodí kupovat spreje, odchází od něj nejen vybavení spreji, ale i cennými radami zkušeného. Dotazovaný 2 přiznal: *„...jsem mu prodával spreje, já jich teda mám doma hromady a mě furt takhle píšou kluci, že chtěj prodat, takže jsem taková drogerka, ale tak jako coby ne. A já se rád s těma lidma potkám, pokecám a ať se to prostě rozvíjí, ať se maluje prostě.“* Další respondent vyhledal komunitu již v počátku svého zájmu o graffiti a dodnes je její součástí a komunita pro něj představuje významnou sociální skupinu. Zbývající respondent v komunitě působil a též se zasloužil o vznik několika

legálních ploch pro writery, avšak s docela jiným motivem a s jiným přístupem, Dotazovaný 6 vysvětlil: „...já jsem v té době neměl ani takovou ambici to dělat jako pro graffiti komunitu, protože když jsme začínali, tak jsme byli toyové a graffiti komunita nás prostě spíš... spíš nás jako dost fuckovala, teda řek bych. Ale... dělal jsem to kvůli sobě...“. Tito respondenti jsou zároveň důkazem, že sociální skupina graffiti writerů skutečně může propůjčovat jedincům sociální statusy a plnit další důležité funkce sociální skupiny.

- **Existuje v graffiti komunitě hierarchie, nepsaná pravidla a případné sankce?**

Z rozhovorů s pěti respondenty vyplynulo, že vstupovali na předem zakotvenou scénu, ve které již působila určitá komunita writerů. Pro zakotvenou scénu jsou typická, komunitou dodržovaná nepsaná pravidla, která však nově příchozí neznají a pochopitelně s nimi vchází z neznalosti do konfliktu, odtud pochází i slangový výraz toy/toyáci pro začínající writery, který je hojně využíván. Dotazovaný 5 řekl: „...crosovali jakoby věci, což mi připadá docela jako prostě píčovina jako, asi bych za to... potkat ty lidi, tak asi zmlátit, ukrást barvy, nevím, něco takovýho prostě.(...) Jakoby graffiti samo o sobě nemá moc pravidla, ale jakoby tadyto je prostě nepsaný, žejo...“ Dotazovaný 2 zmínil: „...a myslím si, že existuje nějaký support a nepsaný pravidla typu: ‚Hele, to gráfko tady máš už půl roku, konec, to stačí.‘. A máš to tady tejdén, tyvole, tak ti to zprasím, to je takový trošku jako troufalý a už se to, už se začíná něco klubat no.“ Prozíraví zkušení se stali v případě jednoho dotazovaného „učitelem“ nezkušených, předávali jim normy zakotvené v komunitě, aby se nedopouštěli jejich porušování, Dotazovaný 3 vzpomínal: „. Ale jakoby týpek jeden tam byl takovej, že se s náma docela bavil, a jakoby vysvětloval nám, (...) aby si to writers uvědomovali, aby to třeba tolik veřejnost nesralo, jo. (...) tak jakoby ne úplně to prznit, ale vzít v potaz i to, že jakoby někoho to může srát.“

Dotazovaný 6 dokonce zmínil „krále yardů“ a systém malování v určitých oblastech: „...taky jsme jakoby věděli, kdo je vždycky nějaký král yardů a kdo si to hlídá prostě. (...) ...ty který tam chtěli přijet, tak se domlouvali s nim, protože on prostě věděl, kdy se tam malovalo naposled a věděl, že když se tam teďka malovalo dva dny po sobě, tak prostě tam týden není dobrý jít, protože to je nebezpečný, rizikový. (...) Ale samozřejmě ty lidi si to vždycky hlídali a nechtěli si zbytečně ten yard provařit...“, to dokazuje mnohem striktnější pravidla, kdy si určitá skupina nárokuje území. Jako sankce slouží znehodnocení díla porušující pravidla crosnutím a v případě osobního setkání může v některých případech i následovat výprask, nikdo z dotazovaných takovou osobní zkušenost nepřiznal.

- **Jak jedinec svou tvorbu graffiti obhazuje?**

Tři dotazovaní by graffiti před veřejností žádným způsobem neobhajovali. Dotazovaný 2 se snaží tvořit kvalitně a zakládat legální graffiti plochy, aby společnost začala graffiti lépe posuzovat, neboť v graffiti vidí umění: „...který je skvělý a originální, prostě jak bych to řekl, úplně hrozně odlišný v té technice, že je bezkontaktní, proč by to mělo jako zaniknout.“. Dva dotazovaní se shodli v názoru, že se graffiti nedá obhájit, avšak divák v něm může hodnotu najít. Dotazovaný 6 vysvětloval: „Já si myslím, že ta nelegální graffiti je prostě naprosto neobhajitelný, jo. Pokud chceš být objektivní, tak je naprosto jako neobhajitelný prostě. (...) Není to tvoje prostě a nemůžeš zasahovat do cizích věcí a samozřejmě tam je spousta jakoby jiných aspektů, který se ti na tom můžou líbit, můžeš v tom vidět něco výtvarně esteticky hodnotného, protože to je subjektivní. Můžeš za tím vidět ten příběh, můžeš to vnímat jako nějakou... jako nějaký projev života toho města (...) je to určitě i projev jako takovýho volnomyšlenkářského smýšlení obyvatel, zároveň můžeš na tom vidět nebo obdivovat i tu jako snahu těch lidí ovlivňovat svoje prostředí, ve kterým žijou, že jim to není vlastně jakoby úplně lhostejný a zároveň v tom můžeš vidět prostě i ten egoismus, tu bezohlednost...“.

2. Dílčí otázka: **Jak tvorba graffiti ovlivňuje život jedince?**

- **Jaké motivy vedou k tvorbě graffiti?**

Motivy, které dotazované vedou k tvorbě graffiti, jsou velmi pestré a různorodé. Odvíjí se od jejich celkového náhledu na graffiti, a jak o graffiti smýšlí a co tvoří, u každého jednotlivce jsou vskutku jiné. Společnými motivy jsou zážitek (vyjma Dotazovaného 6), kontakt s uměním, proces tvorby a komunikace, každý jednotlivec však zážitkem i procesem tvorby rozumí něco docela jiného a liší se i obsahy sdělení, které by rádi svou tvorbou writeři předávali.

Dotazovaný 1 vyjmenoval: „Jako rozhodně zážitek z nepoznaného, protože dokud tu věc nezkusíš, tak nemůžeš říkat vlastně, jaký to je (...)spontánnost (...)aby to nějak reagovalo na to město, (...) takže jsem se snažil jakoby to podstrčit lidem na oči, aby začli přemyslet, a dělal jsem takový jako angažovaný věci, nad kterejma se jako zamyslej....“ . (...) Tazatel: „Takže využití prostě tohohle komunikačního kanálu k další komunikaci a konfrontaci, to tam taky bylo?“ Dotazovaný 1: „Přesně tak“.

Dotazovaný 2 vyjmenoval: „...láska k písmu a k té abstrakci jako čehokoliv, prostě těch tvarů, no. To je asi... a řešení náky té, nákejch těch vztahů, prostě jak těch jednotlivých znaků

mezi sebou, tak i v rámci nějakýho objektu.(...) ...něakej jakoby můj projev, nějaký myšlenky, sdělení nějakýho obsahu skrz tu techniku. (...) ...já bych tak něk bez toho byl jako na hovno prostě no.“

Dotazovaný 3 vyjmenoval: *„Je v tom umění, je v tom adrenalin, je v tom kultura, je v tom přátelství, je v tom důvěra, je v tom nebezpečí, prostě v tom je fakt takovejch věcí, že tsss.“*

Dotazovaný 4 vysvětlil: *„A to mě na tom strašně baví, nechat nějak takovej dle odkázek, že proto to dělám. (...) Ten výsledek s tím odkazem je tak jakoby podružná krásná záležitost, ale ten proces je skvělej, jakoby to malování, tam se fakt člověk může vyžít, no, výborný.“*

Dotazovaný 5 popsal: *„ Ta seberealizace je prostě suprová, je to člověk, jak když mu to patří prostě. Jo, že můžeš dělat, co chceš, prostě vidíš to, teď si to vyfotíš, máš to prostě v paměti a jakoby je to hrozně skvělej pocit... (...) ...díky graffiti se zajímám vlastně o typografii a hrozně mě fascinuje kaligrafie a takovýdle, si myslím, že to není prostě jenom... Fascinuje mě na tom ten celkovej proces prostě vzniku, fascinuje mě různé tvary prostě, který se vynalezly... “*

Dotazovaný 6 popsal: *„... je to dobrodružství jako. (smích) Si myslím, že to je prostě taková bojovka, no, že proto to ty lidi dělaj. (...) ...je to takovej magickej moment... (...) ...já jsem chtěl ten skalp jako. (smích) Já jsem to neděl pro zážitky, já jsem prostě chtěl mít ten pomalovanej vlak, no. “*

- **S jakými reakcemi okolí na svou tvorbu graffiti se jedinec setkal?**

Všichni dotazovaní filtrují osoby ve svém okolí, jež o koníčku graffiti u jedince vědí. Všichni dotazovaní přiznali okruh zasvěcených přátel, kterým se svěřují s novými zážitky z akcí, s nimiž se graffiti stává předmětem rozhovorů a s lidmi z tohoto okruhu chodí do společných akcí. Okruh zasvěcených přátel představuje oporu. Dotazovaný 2 se svěřil: *„Hmmm, já nevím jako no, ono to je někdy těžký jako vo tom nemluvit, prostě o tom zážitku, kterej byl včera kotel dobrej, a nikdy to lidi nepochopí, co to nezažili. A potřebuješ se prostě tak někde jako svěřit.“* Svůj koníček a ilegální aktivity netají ani před svými partnerkami, tři respondenti přiznali, že v minulosti měli přítelkyni, se kterou chodili společně sprejovat. Dva respondenti zaznamenali obavy ze strany partnerek, nebyly však nijak závažné a nezpůsobily ve vztahu přílišnou změnu.

Odlišným způsobem dotazovaní přistupovali k rodičům. Dotazovaný 1 rodičům koníček nikdy nepřiznal, předpokládal, že si to domysleli. Dotazovaný 2 také vyprávěl, že to nejspíš tušili a s odhalením počkal až do dospělosti. Dotazovaný 3 zájem o graffiti nijak neskrýval: *„No jo, jakoby v mym pokoji to rozhodně bylo vidět, že se mi líběj graffiti a bylo vidět i že je dělám, nebo když naši viděli ty fotky, tak to do sebe zapadlo jak... no ty vole. To nešlo říct ne, že jo. Nebo šlo ale,... Byli v pohodě jakoby, nějak... Jo rozjeli jsme takovou debatu jakoby vohledně právě tý legálnosti tadytoho a tak.“* s negativní reakcí rodičů se nesetkal, obdobně na tom byli Dotazovaný 4 a 6, kteří otevřeně rodičům přiznali legální tvorbu. Rodiče Dotazovaného 5 přijali graffiti jako koníček syna a podpořili ho i nákupem sprejů s příslibem, že bude tvořit legálně.

- **Přinesla tvorba graffiti jedinci zkušenost s policií či následnou sankci a jak o postihování sprejerství smýšlí?**

Tři dotazovaní neměli v době rozhovoru žádnou zkušenost s policií. Dva dotazovaní vyprávěli příběh, kdy byli chyceni během tvorby, ale s příslušníkem vykomunikovali, že nebudou nijak stíháni, neboť to, co tvořili, bylo ve vhodném prostředí a pěkné. Nutno poznamenat, že tato událost se stala v době, kdy bylo posuzování graffiti společností volnější v porovnání se současností. Dotazovaný 6 tvořil i na vlacích, k nimž se pojí větší riziko vzhledem k výši škod a střežení vlaků: *„Asi dvacet metrů za zádama jsme měli kriminálku, no. A to, to jsem ale jenom hlídal, (...) a jako zjevili se tam tak rychle, že... To jsem jedinkrát, jedinkrát jsem jako vopravdu metal jako o život a to ti teda řeknu, že jsem tak strašně rychle běžel, že jsem... jako že jsem se ani nevotočil, protože jsem si říkal, že by mě to jako zbrzdilo. (...) Jsme přeběhli úplně prostě ohromnej kus města, než jsme se jako zastavili a docvaklo nám, jako že už je klid, no.“* Dotazovaný 3 vyprávěl obdobný příběh, kdy utíkal, nejednalo se o tvorbu na vlaku, ale o tvorbu ve městě. Taková zkušenost nezapůsobila ani v jednom případě nijak odstrašující, jak vyprávěl Dotazovaný 3: *„Hele, my jsme do toho šli rozhodně s tím, že s tímle jsme počítali, takže jakoby při další akci jsme rozhodně větší strach neměli, prostě jsme s tím zase počítali...“*

Všichni dotazovaní znají někoho, kdo má zkušenost se sankcí, konkrétně podmínkou. Dotazovaný 1 vyprávěl o známém, jenž byl chycen při činu i v podmínce a soud mu následně přidělil trest odnětí svobody. Všichni dotazovaní se shodli také v tom, že když by se ocitli v situaci, že by jim byla udělena podmínka, tak by chvíli vydrželi netvořit, nebo by případně

tvořili něco menšího rozsahu a méně riskantního. Ty, které se nechají chytit, považují za hloupé.

Dotazovaný 3 reagoval na téma trestu odnětí svobody velmi popudlivě: „*Myslím si, jako že rozhodně to to, oukej tak, ať ho, ať to zaplatí prostě, ať si to jde vymalovat zase, něco takovýho, ale jít za to sedět je podle mě úplná sračka. Úplně nefér jako. (...)...když si vemeš člověka, že si šel sedět za to, že d'ál umění jakoby, nebo něco, co ho baví, jako myslel to dobře rozhodně. Nebo když neberu to, že chtěl někomu zkurvit fasádu, ale i tak to je prostě nesrovnatelný. Todle mě hrozně sere jako.*“

- **Přináší působení v subkultuře graffiti negativní vliv na život jedince?**

Všichni dotazovaní se zadumali v okamžik, kdy jim byla položena otázka, zda graffiti negativně ovlivnilo jejich život. Dotazovaný 1 se smíchem odpověděl, že by neměl špinavé oblečení, Dotazovanému 2 se nelíbí hodnocení graffiti společností, považování graffiti za vandalství. Dva dotazovaní zažili v souvislosti s graffiti negativní pocity ve chvíli, kdy nebyli spokojeni s výsledkem své práce, kdy neodpovídala jejich představám. Dotazovaný 5 vzhledem ke svému nízkému věku zmínil finance, které je třeba do tvoření graffiti investovat a Dotazovaný 6 vidí negativum pouze v tom, že ve chvíli, kdy by byl chycen, by mohl být příslušníky fyzicky zbit. Žádné jiné negativní ovlivnění svého života nevyslovili a odmítli jej.

Během rozhovoru jsem zaznamenala ještě u Dotazovaného 2 negativní hodnocení, kdy jeden z jeho přátel, se kterým chodil často po nocích malovat, dostal podmínku s náhradou škody a s dotazovaným už si zamalovat nepůjde. Toho dotazovaný litoval.

Jak už naznačují skromné odpovědi na tuto otázku, pozitiva v hodnocení dotazovaných daleko převyšují negativa.

- **Přináší působení v subkultuře graffiti pozitivní vliv na život jedince?**

Všichni dotazovaní řekli, že jim graffiti přineslo nové vztahy a prohloubení stávajících vztahů stmelením silnými společnými zážitky. Graffiti v těchto případech přineslo vedlejší podstatný zisk sociální opory jedince. Dotazovaný 2 a 3 přiznali v souvislosti s partnerkami pozitivní přínos, Dotazovaný 2 řekl: „*Já myslím, že mě kvůli tomu miluje. Samozřejmě, že mě kvůli tomu i nesnáší jo, to jako co si budeme povídat jako. Ale kolikrát jsem jí povídal takovou otázku: „Hele, co bys d'ála, kdybych to nedělal?“*. „*Já nevím, asi bych s tebou nebyla*“. *Ale není to jako ta hlavní věc, kvůli který se mnou je jo...*“.

Všichni respondenti odmítli verzi svého života, kdy by netvořili graffiti, naprosto se shodli v tom, že by si ke graffiti našli cestu dříve nebo později, a kdyby ne, tak by graffiti vlastně nemohlo existovat. Pět dotazovaných přiznalo zisk kontaktu s uměním, Dotazovaný 3 řekl: *„Tak dalo mi to, že jsem fakt jakoby hodně nahlíd do toho světa umění, si myslím.“* V dotazovaných 5 a 6 vzbudilo graffiti větší zájem o typografii a nový náhled na umění obecně. Dotazovaný 6 prohlásil: *„Věřím, že kdybych neděl graffiti, tak bych dneska prostě neděl ty věci, který dělám. Takže rozhodně jako, pro mě to nějak most byl a pro mě to vlastně byl vůbec jako most do světa umění, řek bych.“* Obdobné udání směru popsal Dotazovaný 1, který navíc ještě jmenoval poznání života: *„Rozhodně se to vyplatí si to vyzkoušet a zažít, protože čím víc toho zažiješ, tím jako plnější seš člověk a to tě obohatí... (...) ...poznání života...“*

Čtyři dotazovaní zmínili adrenalin a s ním spojené silné zážitky při ilegální tvorbě. A tři dotazovaní vyzdvihovali graffiti jako prostředek sdělení. Dotazovaný 2 řekl: *„Další věc, co ještě jako, občas máš potřebu něco sdělit jako,... (...) Tak to prostě sdělím veřejně právě na tu budovu někam, buď večer, nebo legální cestou. Ale něco tam sděluju prostě, sděluju tam to, že za prvý, večer spíš sděluju to, že jsem...“*

Čtyři dotazovaní se v době rozhovoru živili uměním, jeden dotazovaný je stále studentem uměleckého oboru.

Shrnutí výzkumu

Výzkum hlavní výzkumnou otázkou: *Jak probíhá cesta k tvorbě graffiti a jak tvorba následně ovlivňuje život jedince?* zodpověděl. Pomalované zdi měst, prezentace rapových a hip hopových umělců, fotky výtvorů a videa z akcí na internetu přitahují pozornost zvědavých dětských očí a očí mladistvých. Malování a kreslení během vyučovacích hodin ve škole inspirované shlédnutými graffiti zaplní volné listy sešitů a desky. Během kresby a napodobování graffiti na papíru ve svých fantaziích jedinec sprejuje už na zed' s cílem porozumět fenoménu graffiti. Pomalovaných sešitů si povšimne i spolužák, kamarád, kterého graffiti též zaujalo a najednou je s kým sdílet své nadšení pro uměleckou formu graffiti. Pokud se nenaskytne možnost zapůjčit si lak ve spreji z dědovy či tatínkovi garáže k prvnímu seznámení se s technikou sprejování, není překážkou zajít do drogerie nebo železářství a první spreje si zakoupit a zúčastnit se graffiti jamu nebo si vyhlédnout legální plochu či odlehlé, klidné místo. Nespokojenost z prvních nepovedených rozteklých pokusů o graffiti převáží pocit zábavy a touha zdokonalit svůj um. Spolu s tréninkem ruky držící sprej a fixu

od malých, rychlých tagů k propracovaným barevným kouskům se trénuje s menšími i žádnými výčitkami svědomí psychika, zvykající si pod vlivem adrenalinu na intenzivní zážitek, který ilegální tvorba přináší. Jedinec se utvrzuje ve své vytvořené identitě. Dříve nebo později dojde ke kontaktu s graffiti scénou. Seznámení se s dalšími writery, kteří se záhy stanou přáteli a partáky v dalším tvoření, je klíčové. Mezilidské vztahy zcelené adrenalinovými zážitky a sdílením se stanou velmi váženými. S prvotní neznalostí nepsaných pravidel je jedinec staršími writery označen za toye, je konfrontován na zdi i při osobním setkání. Později se stává zběhlým v respektu k dílům ostatním a nepsaná pravidla si osvojuje. Prozíraví rodiče měli možnost si koníček svého potomka domyslet nebo pod záštitou legální tvorby graffiti v životě svého dítěte akceptovali a v tvorbě ho podpořili. Po několika letech aktivního tvoření umění, seberealizace, získávání dalších kontaktů, respektu od writers, vylepšování techniky a spousty zážitků včetně zážitku útěku před příslušníky policie přijde čas na větší sousto v podobě propracovaných pieců na vyvýšených městských plochách či vlcích k získání pomyslného skalpu. Ostřílený writer se spoustou zkušeností chápe graffiti s jeho historickým pozadím, orientuje se ve scéně a přemýšlí nad svou tvorbou hlouběji. Ilegální tvorba začne být nedostačující k vytvoření složitého a komplikovaného díla díky časovému limitu pro tvorbu a nastane tak čas k vyhledání legální plochy. Pokud ve městě žádné legální plochy nejsou k dispozici, je čas začít založení takových ploch iniciovat, ať už pro graffiti komunitu, nebo jen pro sebe. Legální plocha omezená velikostí nikoliv však časem poskytne prostor k prezentaci propracovaného barevného díla akceptovaného majoritou. Co legální plocha neposkytne je zážitek a moc sdělení na ilegální ploše, proto není důvod ilegální tvorby zanechat. Takovým důvodem by mohla být sankce v podobě podmínky, ale i ta by jedince nevratně neodradila, možná by ustoupil od riskantnějších akcí, ale tvořil by dále, chytit se přece nechá jedině hlupák. Panující přesvědčení o tom, že by jedinec graffiti netvořil jen v případě, že by graffiti neexistovalo, stvrzuje pevný a jednoznačný postoj ke graffiti, jež se může stát neodlučitelnou součástí životního stylu. Vedle jediných negativních následků jako barvou zašpiněné oblečení a občasných pocitů nespokojenosti s výsledkem své práce převáží kontakt s uměním, který se přenesl do životního směřování na uměleckou školu a ke kreativní vysněné práci.

Závěr

Subkultura graffiti, výstižněji okrajová sociální kultura, zaujímá místo mezi dalšími odlišujícími se kulturami, jež jsou součástí kultury většinové. Odlišný hodnotový a normativní systém je výraznou třecí plochou v posuzování graffiti společností, která hájí vymezení sprejství v Trestním zákoníku, pomocí něhož brání základní majetková práva každého člověka a uměleckou formu graffiti tak odsuzuje. Oproti tomu vývojový trend pohledu společnosti na graffiti je jeho akceptace formou kompromisu legálních ploch, došlo tedy k myšlenkovému posunu a částečnému získání respektu autorů propracovaných děl. Někteří writeři se stávají umělci a zastávají profese související s designem a uměním, díky nimž obohacují kulturní dědictví, v této fázi se stávají deviací pozitivní. Názory na kvantitativně bohaté, rychle napsané tagy se nemění, neboť jsou umělecky méně zajímavé, méně hodnotné a majetek znehodnocující. V každém případě by společnost na graffiti měla pohlížet jako na formu komunikace a při nejmenším se jí pokusit porozumět.

Obhajoba graffiti jako prostředek boje s šedivými zdmi průmyslových měst dnes pozbyla aktuálnosti díky všudypřítomnému reklamnímu šumu, kýčovitý charakter si graffiti uchovalo dodnes a právě proto má mezi vykřičenými reklamami objemnou konkurenci. Navrací se k původnímu významu a prezentuje dobu egoismu, asertivity a nesouhlasu s většinovými hodnotami. Na jednu stranu by se dalo vysvětlovat graffiti jako útok na ega druhých a jejich lpění na majetku, útok na hodnotu osobního vlastnictví, na stranu druhou výsledek na zdi je ryzí demonstrací ega writera, tento fakt shledávám paradoxem, nerespektování druhých je pro dnešní dobu natolik příznačné.

Výzkum v empirické části bakalářské práce odpověděl na hlavní výzkumnou otázku: *Jak probíhá cesta k tvorbě graffiti a jak tvorba následně ovlivňuje život jedince?* Výsledky výzkumu bakalářské práce přináší autentický vhled do vnitřního světa jedinců tvořících graffiti. Jedinec má z podílnictví se na kultuře graffiti bohaté psychologické a sociální zisky, jež jsou silným činitelem v další tvorbě. Výsledky výzkumu pomohou při navrhování preventivních programů zaměřených na ilegální tvorbu graffiti. Preventivně by zafungovala síť legálních ploch a vytvoření dalších možností uměleckého vyžití dětí a mládeže, nebo podpora při budování identity jedince.

Výzkum byl velmi zajímavý, kontakt s tvůrci graffiti přinesl zážitky a spoustu inspirace. Avšak skupina respondentů byla problematická v obtížnosti shánění kontaktů. Nedovedu si představit realizaci výzkumu bez osobních vazeb, kterých jsem pro výzkum využila.

Realizátorům obdobných výzkumů s touto skupinou doporučuji osobní kontakt s respondenty, kteří by se dali získat třeba účastí výzkumníka na graffiti jamech.

Bakalářská práce prakticky poslouží poskytnutím náhledu na graffiti a pochopením rozličných motivů vedoucí jedince k tvorbě graffiti, jež by se daly využít při práci s jedinci tvořící graffiti. Vhodné informace poskytne pedagogickým pracovníkům či sociálním pracovníkům v nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež, kteří se mohou s jedinci tvořícími graffiti setkat. Pracovníci mohou po přečtení bakalářské práce svět dítěte či mladistvého tvořícího graffiti uchopit, včetně jeho pohnutek vedoucích k ilegální tvorbě a navrhnout mu kompromis v podobě legálních ploch, graffiti jamů včetně upozornění na legislativní stránku s možnými riziky a následky.

Dějiny umění jsou plny kontroverzních postav překračujících hranice své doby. Každý nový umělecký směr se musí průbojně prosazovat a mnohdy získá věhlas a pochopení až s koncem své doby. V dnešních dnech člověk prožívá zároveň miliony dnů předešlých a v jednom prostoru prožívá prostory další. Graffiti je toho důkazem, původní významy byly vyprázdněny a zároveň posíleny, odtrženo od vlastního vývoje prorostlo do rozličných kultur, kde začalo žít vlastními životy. Je možné, že s odstupem někdo v čase budoucím graffiti ohodnotí a bude tak zpětně uznáno a pochopeno, stejně tak je možné, že bude pouhým mrtvým brakem v učebnicích dějin umění.

Zdroje

Literatura

DUFFKOVÁ, Jana, Lukáš URBAN a Josef DUBSKÝ. *Sociologie životního stylu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2008. 237 s. ISBN 978-80-7380-123-6.

FROMM, Erich. *Anatomie lidské destruktivity: můžeme ovlivnit její podstatu a následky?*. Praha: Aurora, 2007. 514 s. ISBN 978-80-7299-089-4.

GANZ, Nicholas a Tristan MANCO. *Graffiti world: street art from five continents*. New ed. London: Thames& Hudson, 2009. 391 s. ISBN 978-0-500-51469-6.

GIRTLER, Roland. *Okrajové sociální kultury*. Vyd. 1. Brno: Masarykova univerzita, 2001, 218 s. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-2728-2.

GROLICH, Tobiáš. *Ikony české graffiti scény a jejich současná tvorba v jiných uměleckých odvětvích*. Brno: MU, 2012. 64 s. Bakalářská práce.

HARTL, Pavel a HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. Třetí, aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015. 774 stran. ISBN 978-80-262-0873-0.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 80-7367-040-2.

HOLIŠ, Martin. *Možné způsoby práce se členy graffiti subkultury v rámci terénní sociální práce – streetworku*. Brno: MU, 2006. 45 s. Bakalářská práce.

KAPLANOVÁ, Jarmila. *Vandalismus, vandalství – projev mladé generace*. Brno: MU, 2012. 117 s. Bakalářská práce.

JANDOUREK, Jan. *Sociologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2007. 285 s. ISBN 978-80-7367-269-0.

JANDOUREK, Jan. *Sociologie zločinu: proč lidé vraždí a jezdí načerno*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 175 s. ISBN 978-80-262-0026-0.

JEDLIČKA, Richard a Jaroslav KOŤA. *Analýza a prevence sociálně patologických jevů u dětí a mládeže: aktuální problémy výchovy*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1998. 169 s. ISBN 80-7184-555-8.

KRAUS, Blahoslav. *Společnost, rodina a sociální deviace*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2014. 157 s. ISBN 978-80-7435-411-3.

KRAUS, Blahoslav a Jolana HRONCOVÁ. *Sociální patologie*. Vyd. 2. Hradec Králové: Gaudeamus, 2010. 325 s. ISBN 978-80-7435-080-1.

MARTÍNEK, Zdeněk. *Agresivita a kriminalita školní mládeže*. 2., aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Grada, 2015. 190 stran. Pedagogika. ISBN 978-80-247-5309-6.

MERTON, Robert King. *Studie ze sociologické teorie*. Vyd. 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2007. 276 s. ISBN 978-80-86429-70-0.

Metropolis: Cryptic, Masker, Pasta, Point, Tron, Skarf : exhibition within the framework of an accompanying program of the Czech Republic's participation in the World EXPO 2010 Shanghai: [exhibition of street art and graffiti at the EXPO 2010 Czech Pavilion, June 1-20 2010] = zhe ge zhan lan shi zuo wei Jieke gong he guo 2010 nian Shanghai Shi bo hui do sui tong pei tao jie mu tui chu de: [2010 nian Shi bo hui Jieke guan jie tou tu ya yi shu zhan, 2010 nian 6 yue 1 ri - 20 ri. 1st ed. Prague: Commissioner General Office for the Participation of the Czech Republic at the World Exposition EXPO 2010 Shanghai, 2010. 97 s. ISBN 978-80-254-6922-4.

VOSKOVCOVÁ, Klára, WOHLMUTH, Radek a RÝDLOVÁ, Vladana. *Městem posedlí: ilegální umění v legálním světě: Městská knihovna, Galerie hlavního města Prahy, 10.10.2012-13.1.2013: mezinárodní výstava street artu a graffiti*. V Praze: Taktum, 2012. 89, [6] s. ISBN 978-80-260-3341-7.

MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.

MUCHA, Ivan. *Sociologie: základní texty*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 248 s. ISBN 978-80-7380-227-1.

ONDREJKOVIČ, Peter. *Sociálna patológia*. 1. vyd. Bratislava: Veda, 2000. 270 s. ISBN 8022406163.

OVERSTREET, Martina. *In graffiti we trust*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2006. 230 s. ISBN 80-204-1325-1.

- PÁNA, Lubomír a Miroslav SOMR. *Metodologie a metody výzkumu*. 1. vyd. České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2007. 164 s. ISBN 978-80-86708-52-2.
- PONĚŠICKÝ, Jan. *Agrese, násilí a psychologie moci*. Vyd. 1. Praha: Triton, 2004. 226 s. ISBN 80-7254-593-0.
- POSPISZYL, Tomáš a LÉKÓ, István. *Street art: Praha*. Praha: Arbor vitae ve spolupráci ve spolupráci s občanským sdružením In spe, 2007. 464 s. ISBN 978-80-86300-99-3.
- PRŮCHA, Jan. *Interkulturní psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál, 2010. 224 s. ISBN 978-80-7367-709-1.
- SLOMEK, Zdeněk. *Etopedie*. Vyd. 1. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2010. 96 s. ISBN 978-80-86723-84-6.
- SMOLÍK, Josef. *Subkultury mládeže: uvedení do problematiky*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010. 281 s. ISBN 978-80-247-2907-7.
- SOUKUP, Václav. *Antropologie: teorie člověka a kultury*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2011. 741 s. ISBN 978-80-7367-432-8.
- STAHL, Johannes. *Street art. Specialied*. Potsdam: H. F. Ullmann, 2013. 287 s. ISBN 978-3-8480-0393-8.
- URBAN, Lukáš. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. 373 s. ISBN 80-86861-45-7.
- URBAN, Lukáš, Josef DUBSKÝ a Jan BAJURA. *Sociální deviace*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012. 231 s. ISBN 978-80-7380-397-1.
- VÁLKOVÁ, Helena a kol. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C. H. Beck, 2012. xxviii, 636 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 978-80-7400-429-2.
- VLADIMIR 518, a Karel VESELÝ. *Kmeny: současné městské subkultury*. 1. vyd. V Praze: Bigg Boss & Yinachi, 2011. 517 s. ISBN 978-80-903973-2-3.

Legislativní dokumenty

ČESKO. *Zákon č. 40/2009 Sb. ze dne 8. ledna 2009 ve znění pozdějších předpisů. Zákon Trestní zákoník.* [online] 2009. [cit. 2015-11-03] Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2009-40>.

ČESKO. *Zákon č. 89/2012 Sb. ze dne 3. února 2012 ve znění pozdějších předpisů. Zákon Občanský zákoník.* [online] 2012. [cit. 2015-03-25] Dostupné z: <http://zakony.centrum.cz/obcansky-zakonik-novy>.

ÚSTAVNÍ SOUD ČESKÉ REPUBLIKY. *III.ÚS 2190/10 ze dne 21. 6. 2011.* [online] 2011. [cit. 2015-11-03] Dostupné z: http://nalus.usoud.cz/Search/GetText.aspx?sz=3-2190-10_1.

Periodika a internetové příspěvky

DUST. *Graffiti Art.* In: *Poplife.* Praha: RUNO, spol. s r.o., 1994(7). s. 58-59. [13. 11. 2015] ISSN 1211-3492. 12x ročně.

DUST. *Graffiti.* In: *Poplife.* Praha: RUNO, spol. s r.o., 1994(8). s. 34. [13. 11. 2015] ISSN 1211-3492. 12x ročně.

DUST. *Graffiti Art 13. In Memory (v památce) a ghetta.* In: *Poplife.* Praha: RUNO, spol. s r.o., 1995(6). s. 34. [13. 11. 2015] ISSN 1211-3492. 24x ročně.

UHOLYEVA, Xenie. *Graffiti: Co nám chtějí říct?* In: *Psychologie dnes: časopis pro moderní psychologii* Praha: Portál, 2015. 5/21 s. 30-33. [cit. 12. 11. 2015]. ISSN 1212-9607. 1x měsíčně.

VLKOVÁ, Jana. *Trestný čin tzv. "sprejerství".* In: *Epravo.cz magazine.* Praha: EPRAVO.CZ 2015(1). s. 91. [cit. 12. 11. 2015]. ISSN 1213-189X. 4x ročně.

BAJCURA, Milan. *Sprejerství. Policie České republiky* [online]. 2015. [cit. 22. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/sprejerstvi-788979.aspx>.

ČTK. *Gang sprejerů si na Vyškovsku zastavil vlak a pomaloval ho.* *Aktuálně.cz* [online]. 2015. [cit. 22. 11. 2015] Dostupné z: <http://zpravy.aktualne.cz/regiony/jihomoravsky/gang-sprejeru-si-na-vyskovsku-zastavil-vlak-a-pomaloval-ho/r~3cdab0d4a19011e4a10c0025900fea04/>.

FEER. *Styly, rady a návody*. *Feer.wbs.cz* [online]. 2015. [cit. 25. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.feer.wbs.cz/Style-rady-a-navody.html>.

KACÁLKOVÁ, Alena. *Sprejeři měli „kreativní“ víkend*. *Policie České republiky* [online]. 2015. [cit. 22. 11. 2015] Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/sprejeri-meli-kreativni-vikend.aspx>.

PERDOCH, Jaroslav. *Sprejer a jeho kamarád napadli řidičku tramvaje*. *Moravskoslezský deník.cz* [online]. 2015. [cit. 22. 11. 2015] Dostupné z: http://moravskoslezsky.denik.cz/zpravy_region/sprejer-a-jeho-kamarad-napadli-ridicku-tramvaje-20140602.html.

Další zdroje

KMENY.TV. *KMENY 16/16 GRAFFITI* [online]. 2015. Dostupné z: <http://kmeny.tv/dokumenty/>.

POLICIE ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2015*. *Policie.cz* [online]. 2015. [cit. 06. 04. 2016] Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2015.aspx>.

POLICIE ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2014*. *Policie.cz* [online]. 2015. [cit. 06. 04. 2016] Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2014.aspx>.

POLICIE ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2013*. *Policie.cz* [online]. 2015. [cit. 06. 04. 2016] Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2013.aspx>.

POLICIE ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2012*. *Policie.cz* [online]. 2015. [cit. 06. 04. 2016] Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2012.aspx>.

POLICIE ČR. *Statistické přehledy kriminality za rok 2011*. *Policie.cz* [online]. 2015. [cit. 06. 04. 2016] Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/statisticke-prehledy-kriminality-za-rok-2011.aspx>

Seznam příloh

Příloha A: Slovníček

Příloha B: Struktura rozhovoru

Příloha C: Doslovný přepis rozhovoru č. 6

Příloha A: Slovníček

bastard / tágo / tegovka / tukovačka / squeezer Speciální fix používaný při tvorbě *tagů*. Často si vytváří *writeri* vlastní tuby zakončené houbou a vlastní náplní, nebo je možné je i zakoupit.

battle Souboj mezi jednotlivými umělci nebo celých *crew*, odehrávající se na zdech v ulicích v kvantitě i kvalitě, nebo i ve skicování či např. u příležitosti *jamů*.

bite Označení pro *writera*, který kopíruje styl jiného.

blackbook Náčrtník, skicář graffiti.

bombing / bombit Projevy kladoucí důraz na kvantitu.

burner Parádní graffiti piece.

can Označení pro plechovku spreje.

cap (fat, soft, skinny) Tryska spreje, široká, něco mezi nebo úzká, užívaná dle potřeby na kontury či vykrývání barvou.

crew Skupina graffiti umělců tvořící ve skupině jako jednotlivci nebo s vytvořenou vlastní identitou *crew*.

crossnout něco Přemalovat nebo i jen zničit graffiti někoho jiného.

end-to-end (e2e) Obraz rozprostírající se přes celou délku vlaku.

fill-in Plocha uvnitř písmen, která je vybarvována.

fresh Sprejer s novými nápady, nebo také označení pro nováčka mezi profesionály.

galerie Plocha, kde se nahromadilo více podpisů, děl,...

going over Přestříkat věc někoho jiného.

graffiti-jam Otevřená legální akce s poskytnutou plochou ke sprejování.

graffiti-trip Výlet s cílem tvořit v jiném městě či jiné zemi, poznat tamní subkulturu a tvorbu, načerpat inspiraci, získat nové zkušenosti.

character Obličej, postavy, zvířata původně doplňující písmo. Vyvinuly se v samostatný, nezávislý styl.

checker Hlídač.

chrom / silver / stříbro / stříbérko / stříbříčko Stříbrné nápisy, často obtažené černými konturami.

insides Vagon vlaku posprejovaný uvnitř.

jam / jam parties Otevřená akce, při které se maluje, někdy i soutěží a často takové akce bývají spojené i s hudbou.

kill Stříkat ve velkém množství za použití jednoho spreje.

king Graffiti umělec s vlastním, vypracovaným stylem se spoustou vytvořených děl, uznávaný v subkultuře. Pro holku označení *queen*.

lay-up Kolej, na které je vlak umístěn mimo využití.

legal zone / legál Městy určené plochy k tvorbě graffiti často v podchodech, u mostů, či dlouhé stěny.

logo graffiti / iconic graffiti Relativně mladší styl graffiti specializující se na produkci emblémů a nápadných logo.

mural Velké dílo, nástěnná malba přes celé zdi budov, legální parketa graffiti, často tvořené pomocí štětců a válečků.

nick Přezdívka graffiti umělce, pod kterou je v subkultuře znám.

nozzle Další označení pro trysku.

oneman wholecar *Wholecar* vytvořený jedním graffiti umělcem.

outline Obrisy písmen.

outsides Vagón pomalovaný zvenčí.

panel Obraz namalovaný přes okna vlaku

piece Zkráceno *masterpiece*, komponovanější dílo *nicku*, přezdívky.

post-graffiti / neo-graffiti Moderní styl graffiti charakteristický inovativním přístupem k formám a technikám vycházejících z tradičního pojetí klasického stylu graffiti.

production Několik na sebe navazujících maleb graffiti.

rooftop Označení pro díla umístěná ve výškách.

sketch / sketching Přípravná fáze tvorby v *blackbooku*, jedná se o skicy *pieců*.

stencil graffiti Technika využívající vytvořené šablony, přes které je dílo vytvořeno.

turistika / graffiti turistika/ graffiti-traveling V rámci subkultury se její členové pohybují v různých zemích, navštěvují se navzájem, vyměňují si zkušenosti a šíří svá díla i do zahraničí.

street art Nezávislá forma umění, se staršími kořeny, neovlivněná hip hopem, v současnosti často užívána pro označení jakéhokoliv umění ve veřejném prostoru.

style Označení pro jedinečné písmo *writera*.

tag Podpis graffiti umělce, osobní značka, též *nick*.

throw-up Jednoduchá písmena, často jen s *outlines* a jedno barevnými *fill-in*, které bývají obecně malovány velmi rychle.

top-to-bottom (t2b) Piece, který překrývá vagon z jeho vršku až dolů.

toy Hanlivé označení pro začátečníka nebo nevypracovaného umělce.

whole car Vůz posprejovaný po celé šířce i délce.

whole train Vlak posprejovaný po celé šířce i délce.

wildstyle Složitě, spletitě propletené písmo.

writer / graffiti maker Graffiti umělec, který svou tvorbu soustředí především na nápisy (*tagy* apod.). Též označení graffiti umělce obecně.

xeroboy / xeroxboy Sprejer pasivně napodobující styly druhých.

yard Depo, kde jsou vlaky, když zrovna nejsou užívány.

Příloha B: Struktura rozhovoru

Datum:

Délka záznamu:

Prostředí:

Pohlaví:

Ročník:

Průběh života - studium, povolání,...

1. Jak probíhá cesta k tvorbě graffiti?

- Kdy ses poprvé setkal/a s graffiti?
- Co tě na graffiti zaujalo?
- Vzpomeneš si na svoje první počiny?
- Byl/a jsi součástí graffiti komunity?
- Kdybys svou tvorbu měl/a obhájit před veřejnosti, co bys jim řekl/a?

2. Jak tvorba graffiti ovlivňuje život jedince?

- Máš nějakou zkušenost s policií?
- Co na malování říkalo tvé okolí?
- Jaký vliv má/mělo graffiti na tvůj život?
 - Co ti graffiti vzalo?
 - Co ti graffiti dalo?
- Byl/a bys dnes jinde, kdybys nikdy netvořil graffiti?

Příloha C: Doslovný přepis rozhovoru č. 6

Datum: 8. 3. 2016

Délka záznamu: 44:27

Prostředí: studio

Pohlaví: muž

Ročník: 1989

Tazatel: *„Teď mám takovou první otevřenou otázku, jestli bys mi mohl vyjmenovat právě různé svoje školy a třeba i povolání a další takový důležitý mezníky pro tvůj život.“*

*Dotazovaný 6: „Prosím tě mam střední školu ekonomickou a potom mam vlastně následně vystudovanou vysokou školu, má mvystudovanej design. Studoval jsem nejdřív v *** průmyslovéj design a potom v *** design prostředí, nazváno prostředí, ale je to vlastně takovej univerzální design jako. S tím že teda předtím, než jsem vlastně vůbec nastoupil na tu střední, tak jsem se věnoval nějakých osm let, jsem chodil jako na výtvarku, takže nějak jako dva stupně základní umělecký školy.“*

Tazatel: *„A máš třeba ještě nějaký další koníčky?“*

Dotazovaný 6: „No, takže jsem sportoval, musím říct. Vždycky jsem hrál nejdřív pozemní hokej dlouho, no a potom vždycky jsem se nějak motal kolem sportu, no. Vždycky jsem plaval, nebo běhal a tak jako. Nikdy jsem nebyl nějak jako hospodskéj typ. Takže jsem spíš sportoval, ale jakoby motal jsem se kolem umění, no. To jako design mě zajímal. Ale jako že bych... že bych se tomu třeba začal vůbec nějak víc věnovat, tak to asi přišlo až nějak pozdějc no, jako vlastně to v průběhu celý tý střední školy byl asi jenom takovej relax, no. Jako ty věci kolem graffiti a tak.“

Tazatel: *„Vzpomeneš si, kdy sis vlastně graffiti začal vůbec všímat? Kdy jako vešlo v tvoje povědomí, že něco takovýho vůbec existuje?“*

Dotazovaný 6: „Nooo, týjo, tak to se budu muset... Já si myslím, že poprvý jsem se s tím setkal asi v souvislosti jako s hip hopem, jako s kulturou jako s rapem. Jo, takže u mě to nebylo tak, že bych si začal všímat jako nějakých tagů nebo graffiti ve městě. To ani tolik ne, ale spíš jsem docela jakoby začal,... nějak jsem se tenkrát dostal k rapu, jako poslouchal jsem hip hop

a vždycky to jako bylo s tou kulturou spojený. Ale je pravda, že jsem bydlel na sídláku a měli jsme tam vlastně jakoby stěnu, která vlastně oddělovala hřiště, takový brouzdálko na sídlišti, a kdysi, když jsem byl malej, tak vim, že tam proběhla nějaká akce a byli tam prostě sprejeři, a to mě možná mohlo bejt tak kolik... týjo... osm roků třeba? Tak to si pamatuju, že jako to jsem na to koukal hodně, to mi teda přišlo perfektní. Pak vlastně jsem se tomu vůbec nějak nevěnoval, já jsem to měl zařazený v tý škatulce, jakože to je strašně drahej koníček. Nějak jsem to tam zařadil a ani jsem se tomu nevěnoval a ani jsem to nesledoval třeba po městě, víš, jenom jsem si říkal, že jsou prostě pěkný ty promakaný věci a ty promakaný obrazy, ale vůbec jsem nevěděl o tom, že existuje něco jako nějaká snaha šířit jméno. Fakt jsem v tom viděl ten uměleckej aspekt. A k tomu jsem jako vždycky směřoval, od začátku teda. Nebo mě to spíš jako zaujalo, až jako pozdějc jsem se začal zajímat i o to psaní jakoby jména, no.“

Tazatel: *„A to ses začal zajímat kdy asi?“*

Dotazovaný 6: „Vo to jsem se začal zajímat, až když vlastně jako přes ty pěkný graffiti, jsem se o to začal zajímat, jak to funguje, tudíž jsem vlastně začal i řešit jako, proč někteří lidi se snažej dělat jako pěkný jako malby a proč je tady skupina lidí, která to vlastně vůbec neřeší a snažej se fakt jako... jako proč se snažej dělat jenom takový jako jednoduchý věci a pochopil jsem vlastně, jako vo co se snažej a začal jsem to vnímat víc jako sport. Sem to začal vnímat jako sport, že to je prostě jako, že to je sbírání bodů. No, že to není umělecká aktivita, ale že to je sbírání bodů. To je prostě takový jako lovení... jako lovení nějakých skalpů, trumfů. Tak jsem to vnímal, protože ty lidi povětšinou, mi teda přišli, že povětšinou jako vůbec v tý graffiti komunitě neměli jako nějaký,... nějaký jako talent výtvarnej. Spousta z nich teda. Ty, který jsem poznal, ty který d'áli ilegál, tak většinou jako neměli ten talent. Spíš to pro ně bylo jako... nebylo to o adrenalinu, ale bylo to o sbírání jako nějakýho... víš, jak to myslim, jo?“

Tazatel: *„Koukej, jsem king jako... šlo tam o ego...“*

Dotazovaný 6: „No jako... nonono, taková egotropná věc jako. Je to vo tom, no takhle.“

Tazatel: *„A vzpomeneš si na tu první věc, kdy už se to jakoby překlenu do toho, že budeš taky tvořit?“*

Dotazovaný 6: „Jako kdy jsem začal? No, vůbec jsem nevěděl, jak začít vlastně, vůbec, vůbec. Úplně si pamatuju, že jsem si říkal, že bych si to někdy vyzkoušel, ale vůbec jsem nevěděl jak. A shodou okolností můj kamarád, se kterým jsme si na základce prostě kreslili něco jako

graffiti do sešitu, tak když jsme se pak rozešli na střední, tak von mi jednou zavolal a říkal, že ví vo nějaký akci, kde se bude moc v průběhu jednoho dne jako legálně malovat na stěnu a že když tam přijedem, tak si to tam můžeme jako vyzkoušet a jestli bych s ním nejel a já říkám: „No jo, že jasný!“. Tak tam jsem jel, tam jsme si to vyzkoušeli, samozřejmě jsem měl nakoupený úplně všechno špatně, takže jsem vůbec nevěděl ani, jak se to dělá, že jo, takže jsem si jako představoval, že tam udělám něco jako o nějakých tenkejch linkách a teď jsem měl jako růžovej fatcap, prostě strašně širokou trysku a teď jsem vůbec nechápal, proč mi to furt podtejká a proč mi to dělá tak široký linky a do dneška to mám, hele, tu fotku tý první věci. A tam si pamatuju, že jsem si to jako vyzkoušel a říkal jsem si, že to je bomba, jakože by mě to bavilo. A byl jsem vlastně na týdle akci poprvý, ten jam byl vždycky dvakrát za rok. Vždycky na jaře a na podzim, takže jsem tam byl poprvý na jaře, pak jsem tam byl na podzim, mezitím jsem vlastně vůbec nic si jako nezkusil a vlastně po tom druhym jamu, tam to začalo no, tam jsem se tomu začal věnovat potom víc. Protože jsem tam zase potkal další lidi, se kterýma jsem se už začal dál kontaktovat, se kterýma jsme se jako domluvili, že jak můžeme jako dál pokročit a voni mi začali říkat, co dělaj. Takže takhle jsem se k tomu dostal, ale pak vlastně když proběh ten druhaj jam, tam jsem vlastně d'ál na prvním jamu legálně, na druhým jamu legálně a potom už jsem vlastně začal dělat jako první věci nějaký nelegálně, no.“

Tazatel: *„Mhhh, a jaký to bylo?“ (smích)*

Dotazovaný 6: *„No jako úplně magický, jako fakt. (smích) Totálně magický, za prvý jsme byli úplně jako na místě totálně zapadlým, přesto jsme tam byli v noci v kuklách jako, rozbili jsme si tam hubu o křoví, protože jsme vůbec nic neviděli. A nakonec jsme ještě odtamtud zdrhali, protože tam proběh nějak zajíc prostě v křoví a my jsme si mysleli, že nás někdo určitě honí. Takže to je dost vtipný, ale týjo, bylo strašně magický, no.“*

Tazatel: *„A moh bys jakoby ten zážitek přiblížit člověku, kterej něco takovýho nezažil? Co všechno se ti honilo hlavou, co všechno za emoce v tom bylo?“*

Dotazovaný 6: *„No tak jako je to takový hrozný..., jako je to dobrodružství jako. (smích) Si myslim, že to je prostě taková bojovka, no, že proto to ty lidi dělaj. Samozřejmě do určitý míry je to na jednu stranu, že děláš jakoby něco zakázanýho, je to takový jako, to je blbý to říct, jako je to vzrušující, jakože je to takovej magickéj moment, ale do určitý míry, pokud překročíš určitou míru, jakože už chodíš často, tak už tohle jako nezažíváš, už je to spíš, už to začíná bejt jako dost stresový no. Ale ze začátku to je... jo to je... jako když jsme třeba potom chodili tagovat a psali jsme prostě po zastávkách, tak tebe prostě absolutně nikdo*

nevidí a seš někde úplně jako schovanej a že kdyby mě někdo viděl, tak to je každému jedno, jo, ale stejně si přitom připadáš, jak kdybys jako páchala nějakou strašnou věc v počátku, a potom se to samozřejmě... se ti jako posune ta míra a už ti to vlastně vůbec nepříjde nic jako zvláštního no. To se ti posune ta míra. A musím říct, že já jsem teda vždycky měl problém s tím že, ... to ničení toho majetku, že to mi vadilo jakoby, že jsem si to jako uvědomoval, že jsem jako vždycky viděl, že to jako není správně. Jako z morálního hlediska, že mě samotného to jako na jednu stranu jako, ... že mě to jako esteticky nepřitahovalo třeba ty klasický tagy, že bych si jako, ... že bych v tom já jako viděl nějakou estetiku, to jsem v tom neviděl. Do dneška ji v tom nevidím. Vidím v tom něco jiného no. Vidím v tom jako emoce, přijde mi to, že to je hrozně jako silná výpověď jako, i z grafologického hlediska mi to přijde jako super. Ale že bych... vidím za tím nákej příběh spíš než že by mi to přišlo vizuálně jako přitažlivý. Málo lidí umí tagovat tak, že to je vizuálně jako hodnotný. A ty, který takhle tagovat uměj, tak povětšinou jako nedělaj ten ilegál, protože si zároveň uvědomujou to, že to do toho města... patří, nepatří no, prostě těžko říct jako nepatří no. Že prostě v tý Praze mi to přijde, úplně to vnímám jako jinak no. Jako když vidíš prostě centrum Prahy relativně jako dost pomalovaný, tak je tam jako spousta míst, kde mi to vůbec nevadí a přijde mi, že to tam jako sedí. A samozřejmě to nepatří jako na... do historického centra, na památky a tak jako. To s tím jsem se nestotožňoval, ale většina lidí mi říkala, že pokud jde o paneláky a prostě o ten socialismus a socialistický stavby tak tam je všechno lepší než samotnej jako kabát tý budovy, no. (smích) Socialistická estetika.“

Tazatel: „A jak to potom pokračovalo, když jsi začal tvořit jako víc a víc a jestli ses i angažoval právě, co se graffiti komunity týká a podobně? Stýkal ses s těma lidma?“

Dotazovaný 6: „No jakoby ze začátku samozřejmě, protože tady... pak časem se to změnilo, ale jako dřív tady nějaká jako fungovala nějaká hierarchie, takže když my jsme tady jako začli, tak já jsem... Je podstatný říct ještě jednu věc, jo. Já jsem jako vod začátku mířil k tomu, že bych jako chtěl dělat nějaký jako promakanější věci i legálně, akorát že krom týhleentý akce, o který jsem mluvil, která byla vlastně dvakrát za rok, tady v tý době nebyly žádný legální plochy, takže my jsme museli chodit na ten ilegál, protože vopravdu nebylo kde. Bylo tady několik ploch, který se de facto považovaly jako za legál, ale nebyly nikdy jako papírově uznány. A to znamená stejně se tam nedalo jít přes den, protože by z toho stejně byly problémy a to už je potom jedno, jestli maluješ prostě někde na baráky nebo na nějaký městský plochy pod mostama, který jsou stejně pomalovaný, ale úřadům to budeš těžko vysvětlovat. Tak jsem vlastně se začal angažovat tím stylem, že jsem já požádal město jako za svoji osobu,

aby povolilo některý ty městský plochy, který jsem vytipoval k tomu, aby mohly být jako ponechány sprejerům k tvoření jako bez nějakýho omezení. A to se povedlo, teda po nějakým strašným byrokratickým kole, to se povedlo a vlastně, asi si myslím, ... teďka přemejšlim, v kterým roce to mohlo bejt no... no, nechci kecat, tak nebudu říkat přesnej rok. Ale podařilo se prostě otevřít čtyři legální plochy tady v ***, s tím že potom tady byla ještě jedna další ohromná na plotu ***, která byla jako ne jako trvalej legál, ale vždycky jako na nákou jednorázovou akci byla vlastně jakoby povolená legálně. A musím říct, že já jsem to zařizoval kvůli sobě hlavně, jako já jsem sám chtěl, já jsem v tý době neměl ani takovou ambici to dělat jako pro graffiti komunitu, protože když jsme začínali, tak jsme byli toyové a graffiti komunita nás prostě spíš... spíš nás jako dost fuckovala, teda řek bych. Ale... dělal jsem to kvůli sobě, až potom jsme se vlastně s těma staršíma klukama nák jako po určitý době, jako nechci říkat „skamarádili“, ale jako začali jsme se prostě nějak bavit, začali nás jako... Protože oni nás ze začátku samozřejmě přejížděli, oni nám ty věci škrtali a přejížděli nás a přemejšlim, jak ono to vlastně pokračovalo... Jo a ještě při komunikaci s městem jsme se nějakým způsobem dostali k tomu, že by se dal pomalovat plot kolem ***, kterej byl původně šedej, ve spolupráci s pořadatelem ***. My jsme vlastně byli takovej trojuhelník jako on, město a já. A nějakým způsobem jsme tam společně organizovali to, aby se pomaloval ten plot, původně to mělo bejt zamejšlenejch šestset metrů plotu, který měly bejt vlastně z poloviny zaplněný nějakýma jako jsme to nazvali ekologickými motivy, protože město mělo zájem na tom, aby když už se na tom bude podílet, požádá toho pořadatele, aby se na tom taky nějak podílel, na tom pomalování toho plotu, tak aby tam nevznikly jenom klasický graffiti, ale protože v tý době město jelo takovou kampaň, aby lidi se chovali v městských lesích jako řádně a nenechávali tam odpadky a vytvářeli k tomu, nebo si k tomu nechávali udělat náký ilustrace a letáky a tak, tak nás právě napadlo, že by se na tohle... na tuhlenctu propagaci daly použít i graffiti. Takže to byl ten hlavní záměr, že se poprvé pomaloval i plot toho ***. A bylo to tam vlastně domluvený tím způsobem, že polovina z tý vymezený plochy bude pomalovaná jako polovina s nějakými volnými motivy a ta druhá polovina bude splňovat právě ty kritéria s těmi ekologickými motivy – les, ekologický smýšlení prostě, že jo, čistá příroda, třídění odpadu, a tak dál. A to se vlastně nepodařilo dokončit, protože jsem měl vlastně skupinu nějakých deseti lidí, kteří se na tom měli podílet, kteří to měli malovat a byla s nima jako fakt úplně špatná komunikace a celý to dopadlo tak, že se to rozdělalo, a vlastně se to nikdy nedodělalo, protože potom už se nesplnil ten původní záměr, že to mělo vzniknout do jednoho z prvních ročníků ***, kterej vlastně byl na ***.“

Tazatel: „A sledoval jsi třeba i scény v jinejch městech a třeba i zahraniční scénu?“

Dotazovaný 6: „Ne, ne. Já jsem vůbec nesledoval zahraniční scény, já jsem sledoval ***, tu jsem sledoval dost, v té době jsem sledoval i nějaký jako videa jako ze zahraničí, který povětšinou byly od nějakých crew, který jako spíš cestovaly. Ale že bych sledoval jako místní scénu to vůbec, jak se třeba prostě mluví vo tom, vo takovymtom Berlínským wildstylu a takovýdle věci, to vůbec jsem nikdy nejel jo a v podstatě i vim, že ten Berlín jako jel, někdy v těch devadesátech hodně, ale nikdy jsem se tomu nevěnoval, vlastně vo tom vůbec nic nevím. Jo, jakože vim, že kamarádi právě měli jako hodně najetý věci jako Švédsko a tak, to já jsem nikdy nesledoval vůbec. Já jsem to měl rád jako, když jsem to viděl naživo no, než prostě to bylo všechno jako, to byly věci, který jsem potkával, když jsem jel do ***, tak jsem to sledoval. To mi přišlo blízky, ale za hranice jsem jako nekoukal vůbec.“

Tazatel: „A ani tě to neláká třeba podniknout nákej výlet právě s cílem jako tvořit?“

Dotazovaný 6: „Hele, lákalo mě to dřív, no. Dřív mě to lákalo, jenže... Se hodně jezdilo na ty, přemejšlim, jak se tomu říká těm lítačkám na ten vlak, víš jako, jak máš po celý Evropě. A to stojí asi dvacítku a máš to na celý měsíc a můžeš po celý Evropě jezdit všema vlakama, takže na to kluci hodně jezdili, no. A ještě vim, že tenkrát kamarádova mamina právě dělala na dráhách a mohla nám to sehnat asi za polovinu, takže jsme o tom nák uvažovali ale to, ... já jsem se bál do zahraničí. Jo, musím říct, že já jsem to zas jakoby nikdy neměl tak jako, že bych to fakt jako hrotil nák jako ve velkym. Se bojím docela, jsem opatrněj. Kdybych to nák hrotil, tak že jako představa, že bych jel... Víš co, v těch Čechách to znáš a víš, co tady můžeš čekat a víš jak je to tady s těma pomerančema, takže prostě jako pokud nemaj velkou motivaci, tak se jim ani vylejzat nechce, takže. V tom zahraničí jako... jet někam na východ bych se bál a jet někam na západ jako do Německa, do Rakouska, do Paříže, prostě do Hamburгу, tyjo, vůbec, tam jako je úplně jinej level hlídání, ostrahy prostě všeho, takže stejně ty kluci, který cestovali, tak měli kontakty na jiný crew, který už to tam jako místně znaly a provedly je. A tady to vlastně fungovalo taky tímhle stylem, že taky jsme jakoby věděli, kdo je vždycky nákej král yardů a kdo si to hlídá prostě. Taky to bylo nák zařízený tím stylem, že ten, kterej tomu jednotlivými jako yardu, já nechci říkat že „vládnul“, ale ten, kdo tam byl prostě ten domácí, řekněme, tak aby se nestalo to, že jako ty tam budeš v pondělí, někdo přijedou Pražáci v úterý do toho yardu, a ty tam budeš ve středu a budou tam na tebe čekat, tak aby se tohle nestalo, že jo, a vlastně jako ta aktivita tam byla jako rozvržená do dní, aby se vždycky něco udělalo a pak zas byl klid, pak se zase něco udělalo, pak zas byl klid a střídalo

se to všelijak, tak byl vždycky někdo, kdo tohle jako hlídal, a ty který tam chtěli přijet, tak se domlouvali s nim, protože on prostě věděl, kdy se tam malovalo naposled a věděl, že když se tam teďka malovalo dva dny po sobě, tak prostě tam týden není dobrý jít, protože to je nebezpečný, rizikový. Takže aby se tohle nestalo, tak bylo stejně dobrý se jako domlouvat s těma jinejma lidma. Ale samozřejmě ty lidi si to vždycky hlídali a nechtěli si zbytečně ten yard provařit, protože nechtěli způsobit to, že přijedou lidi z jinýho města a udělaj tam nákou strašně velkou jako masivní produkci, nějaký wholecar, který ten yard jako zabije na dva roky. Protože když si někdo udělá wholecar tak ten yard jako zabiješ, no, na delší dobu.“

Tazatel: *„A ty jdeš sám spíš tou legálnější cestou, že jsi říkal, že se ti to úplně nelíbí jako prazit to město, když to tak řeknu, tak je vůbec něco, čím by se jakoby dalo tu tvorbu obhájit, jako i tu legální, víš, protože furt jsou jako ve společnosti takový hlasy, kterým se to nelíbí, možná už to je lepší, tím že ty plochy jsou legální, tak jako když by sis to před tou společností měl obhájit, co bys řekl?“*

Dotazovaný 6: *„Tu legální tvorbu?“*

Tazatel: *„Mhh, tu legální, ale třeba i tu nelegální, když tu neděláš, nebo „neděláš““*

Dotazovaný 6: *„Já si myslím, že to nelegální graffiti je prostě naprosto neobhajitelný, jo. Pokud chceš být objektivní, tak je naprosto jako neobhajitelný prostě. Já jako ctím soukromej majetek, ctím jako vlastnictví, takže vždycky jsem si uvědomoval jakoby to, že děláš něco, co prostě jako je nepřípustný a jako nevim, myslím si, že... nevim jak to obhájit. To prostě nemůžeš obhájit jako. Není to tvoje prostě a nemůžeš zasahovat do cizích věcí a samozřejmě tam je spousta jakoby jinejch aspektů, který se ti na tom můžou líbit, můžeš v tom vidět něco výtvarně esteticky hodnotnýho, protože to je subjektivní. Můžeš za tím vidět ten příběh, můžeš to vnímat jako nějakou... jako nějaký projev života toho města, protože všechny velký města tam... všechny aglomerace, prostě místa, kde je koncentrovanejch hodně lidí, tak se tam vlastně ty graffiti objevujou, je to určitě i projev jako takovýho volnomyšlenkářskýho smýšlení obyvatel, zároveň můžeš na tom vidět nebo obdivovat i tu jako snahu těch lidí ovlivňovat svoje prostředí, ve kterým žijou, že jim to není vlastně jakoby úplně lhostejný a zároveň v tom můžeš vidět prostě i ten egoismus, tu bezohlednost, protože o egu je to jako primárně, řekněme. A pokud de vo ty legální věci to je podle mě čistě věc nějakýho jako vkusu. Jako nevim, co bych moh vysvětlit někomu, komu se to nelíbí, tak jako to chápu a respektuju. Ale podotýkám, že jako mám častokrát pocit, že to není o tom, že těm lidem by se to nelíbilo, ale že jsou tím jako pohoršený, jakože je to něco novýho. Dneska už ani tolik ne, ale ty starší*

ročníky prostě, ty v tom pořád viděj něco jako novýho, a podle mě tomu ani moc nerozuměj, nechápou jako, proč je to takový a proč to jako vzniklo a vlastně ani, myslim si, že nerozuměj tomu, proč to ty lidi dělaj, jako co je ta motivace k tomu. Přeci jenom pro každýho, kdo to graffiti dělá, stojí ho to spousta energie, spousta času jako i peněz koneckonců, takže sám musí bejt motivovanej to jít udělat, jo, takže... a jako argumenty, že je to jako čistý vandalství, tak si myslim, že nejsou správný, protože čistý vandalství je vzít kámen a něco rozbít, protože ho to nic nestojí a je to rychlý. Ve chvíli, kdy musim prostě vyvinout nějakou aktivitu a sám do toho investovat, tak prostě pro mě není prioritní něco jako rozbít nebo poničit, ale na druhou stranu ten záměr, kterej se snažim vytvořit, tak je jako osobní to, ... takovej egoistickej. A jako ty legální, to si myslim, to je fakt věc vkusu. Mně se taky jako spousta věcí nelíbí, no. Ale myslim, že graffiti bylo vždycky hodně... bylo pro něj typický to použití strašnýho spektra barev až jako kýčovitýho, jako graffiti je kýč, jo, si jako myslim. Myslim si, že možná až ta kýčovitá estetika je na tom možná to pěkný no. Ale celej ten boom toho graffiti je v těch devadesátech, to bylo jako podle mě daný tím, že tady skoro jako fakt nebyla žádná reklama, prostě ulice byly totálně šedivý, nebyl tady vůbec žádněj vizuální smog jako, vizuální šum ve městech... v Praze, jo... a ty věci fakt svítily, když se d'ály ty barevný produkce, co d'ál Scarf a Vladimír jako v devadesátech, tak to fakt svítilo totálně jo, to bylo úplně jako barevnej vobraz uprostřed betonovejch ploch a dneska se to graffiti úplně maskuje jako v reklamě takže.“

Tazatel: „Že to jako splývá, že to nemá takovej efekt...“

Dotazovaný 6: „Že to nemá takovej efekt, no... A něco jinýho ti řeknu, mně na graffiti vždycky přišla jakoby zvláštní jedna věc, jo. Mám pocit, že se to takovým zvláštním způsobem neposouvá v tom, že důvod, proč se začaly malovat metra a vlaky, aspoň tak, jak já jsem to pochopil... tak když se v tom New Yorku jako lidi snažili šířit svoje jméno, tak v tý době to byla možnost, jak udělat graffiti tak, aby ho vidělo úplně ohromný kvantum lidí na relativně dlouhou dobu, protože se tenkrát ty vagony nemyly. A to město je takovej kolos, že než pochopilo, jak s tím graffiti bojovat, tak už bylo spousta let pryč. Takže to vlastně byla jako perfektní cesta k tomu cíli udělat graffiti, který vidí strašně moc lidí. To se po čase posunulo, protože to pochopily i ty městský dopravní podniky, takže to graffiti začaly mejt, samozřejmě aby tomudle zabránily, tak to začaly mejt, ještě než ty soupravy vyjedou, aby ty writeři nebyli motivovaný to dělat. Ale ty writeři na to nereagovali tím, že by třeba přešli na jiný plochy nebo do jinýho systému, pořád ty vlaky a ty metra jsou takovej jako skalp a pořád je to ta meta, o kterou se všichni snažej, jo. Přitom dneska už je to jenom skalp, ale vůbec to neplní tu

původní funkci, protože dneska už to fakt jako nikdo neuvidí, dneska málokdy vyjede metro tak, abys měla jako možnost to vidět. Takže mám pocit, že na začátku byl nějaký cíl, víš, kterému se přizpůsobila ta forma, a najednou se cíl posunul a forma zůstala.“

Tazatel: *„Takže v tom graffiti dneska zaostává? Že by se měly hledat jako nové možnosti, když to tak řeknu?“*

Dotazovaný 6: *„No, myslím si, že jo. Mně se třeba hrozně líbilo to, jakým způsobem to posunul pak Point, kterej jako první prostě začal instalovat do města ty polystyrenový třídé graffiti jako. To mi přišlo úplně přesně vono, protože to bylo v době, kdy vlastně to nikdo neviděl jako graffiti. On moh chodit, moh to lepit ve městě, zůstávalo to tam, lidi to vnímali, jakože to je nějaká... oni si asi mysleli zprvu, že to je reklama nebo že to je nějaký jako legální předmět v tom městě, protože neviděli to, že... jakmile máš v ruce sprej tak to je úplně jako... tak to je strašný stigma pro ty lidi, oni najednou si to spojej, jo, ale když to samý jdeš dělat jako s válečkem, tak si tě dlouhou dobu vůbec nikdo nevšimne. V tom je hrozně rozdíl. A on to podle mě právě hrozně pěkně posunul v té době, on vopravdu začal dělat něco, co vidí děsně moc lidí, ale jako chytře, jo. Že ta forma se prostě posunula a potom podle mě jako následoval ten trend, udělalo to spousta lidí potom ty třídé písmena a začaly se vyvíjet nové a nové formy. Samozřejmě potom se to všechno začalo takovým způsobem posouvat, že už ta stará škola začala tvrdit, že tohle není graffiti, no, že prostě to graffiti je to prapůvodní, že vlastně ta forma je zakonzervovaná a teď už vlastně jako se podle těch pravidel nějak jako jenom snažíš sbírat ty body, no.“*

Tazatel: *„Tak street art, graffiti, jaký je mezi tím rozdíl...“*

Dotazovaný 6: *„No, no. Jaký je mezitím rozdíl, no, špatně definovatelný. Každopádně jako je to tak, že to graffiti, aby to jako bylo graffiti, tak má dost jako úzký hranice, na kterých se pohybuje, že vlastně pak stačí udělat pár změn a už to není jako graffiti, no. Už to je prostě malování vobrázků na zed' a to si musí jako podle mě každý vydefinovat sám, co to pro něj znamená. To jako prostě prapůvodní definování toho slova je hrozně komplikovaný, protože přesně jak říkáš no. Co je ještě graffiti a co už je street art... A to bylo vlastně ještě v době, kdy to bylo všechno jako totálně nekomerční, jo. Prostě teď se to vlastně jako posunulo, že se graffiti používají běžně k reklamě a jako ke komerci a vlastně dneska už to nepřijde nikomu divný. Mně to teda nepřišlo divný nikdy a to je asi ve všem, to je takhle i v hudbě a tak, no.“*

Tazatel: *„A věděli třeba o tom, že maluješ, tvoji rodiče?“*

Dotazovaný 6: „Jo, jojo. Jako nevěděli, že maluju nelegálně, to ne, ale věděli, že jako maluju, to jo.“

Tazatel: „Takže s tím jako neměli problém?“

Dotazovaný 6: „Jakože dělám legální graffiti, v tom mě podporovali jako. To jako ten uměleckej aspekt v tom viděli. Samozřejmě potom jako asi to tušili, no, ale nějak se k tomu to, nějak to neřešili. Já jsem to vždycky dělal tak jako šikovně, aby mě nikdo nepřivedl domu, takže jako (smích) Byl jsem opatrněj, no. Jako kamarády pochytili, mě teda nikdy nepochytili.“

Tazatel: „Nemáš teda žádnou zkušenost s policií, ale kámoši?“

Dotazovaný 6: „Jojojo, jsme měli kriminálku asi dvacet metrů za zádama. Asi dvacet metrů za zádama jsme měli kriminálku, no. A to, to jsem ale jenom hlídal, já jsem svému kamarádovi hlídal v *** a jako zjevili se tam tak rychle, že... To jsem jedinkrát, jedinkrát jsem jako vopravdu metal jako o život a to ti teda řeknu, že jsem tak strašně rychle běžel, že jsem... jako že jsem se ani nevotočil, protože jsem si říkal, že by mě to jako zbrzdilo. Takže jsem prostě fakt jako běžel a běžel jsem a doufal jsem, že mě jako nikdo nestihne chytout za rameno. A běželi jsme strašně dlouho, strašně dlouho, běželi jsme jako asi dvacet minut v kuse, fakt. Jsme přeběhli úplně prostě ohromnej kus města, než jsme se jako zastavili a docvaklo nám, jako že už je klid, no.“

Tazatel: „A vodradilo tě to pak třeba na chvíli nebo ses víc bál?“

Dotazovaný 6: „Ehh, no asi mě to trošku vodradilo, já jsem to kvůli tomudle ned'ál, já jsem tam chtěl mít vobrázek, já jsem chtěl mít vobrázek na tom vlaku, já jsem to ned'ál kvůli tomu, že bych chtěl jakoby nákej zážitek no, to ne. Ještě navíc jsem v tom byl nevinně, že jo, já jsem jenom hlídal, takže jako nakonec.“

Tazatel: „A už jsi tady vlastně trochu nařuknul, co ti to dává, že do toho nejdeš kvůli tomu zážitku, tak kvůli čemu vlastně? Co ti to jakoby dává?“

Dotazovaný 6: „Že já jsem chtěl ten scalp jako. (smích) Já jsem to ned'ál pro zážitky, já jsem prostě chtěl mít ten pomalovanej vlak, no. Ale já jsem to... já jsem jich neudělal tolik, ale pár. Ale mně na tom hrozně vadilo to, že jsem to nikdy neudělal tak, jak bych chtěl, protože ty podmínky jsou fakt jako hodně ztížený, jako to povětšinou máš málo času, špatně vidíš, protože máš různě přitímní podle toho, jak ti ty soupravy stojej, protože většinou jsou na zemi, tak ty se nedostaneš ani moc vysoko, ty se prostě dostaneš pod vokna jako. Takže je to

všechno takový jako, nebyl jsem prostě spokojenej, tak jak to dopadlo a mně to vždycky přišlo, že to je taková hrozná, ... jakože to je... no že to prostě není vizuálně pěkný a to mi vadilo. Asi jsem to nikdy neuměl udělat vizuálně pěkný, protože na to potřebuješ čas a potřebuješ na to mít jako koule, tam strávit prostě jako hodinu, no. To trvá možná čtvrt hodiny, dvacet minut, no.“

Tazatel: „A našel bys třeba ještě něco negativního jako tohle, žes vlastně nikdy nebyl s tím svým výtvořem spokojenej, tak jestli tam je ještě něco jako, co by ti vlastně něco vzalo?“

Dotazovaný 6: „Co mi to jako něco vzalo? Tyjo, asi si myslím, že ne jako, nenapadá mě nic. Já myslím, že se jako ňák votrkáš, že tě to votrká, je to takový, jako je to dobrodružství a je to taky jako stres, je to prostě... nebo pro mě to byl stres, velkej stres. Protože jako představa, že bych se kvůli tomu někde měl jako v tom tahat po soudech, tak to se mi nechtělo. A druhá věc je, že jako já jsem si teda nikdy nedál obavy z toho, že by mě jako chytli a měl bych z toho jako ňáký problémy, pokud já jsem si totiž hlavně vždycky říkal, že největší průser bude, že dostanu do držky, že jo. (smích) Co policajti rádi dělávali. Takže to mi vadilo víc, že bych dostal přes hubu, než že bych dostal pokutu.“

Tazatel: „A když bys to vzal sportovně...“

Dotazovaný 6: „No, to bych to musel vzít sportovně asi no.“

Tazatel: „Tak jo, mam tady takovou poslední otázku k zamýšlení, jakoby jestli to nějak určilo tvoji cestu životem, jestli tě to nějak nasměrovalo, změnilo, ...“

Dotazovaný 6: „No, jo, změnilo, rozhodně, rozhodně. Já jsem se k tomu dostal jako ke spoustě věcí, mě to prostě bavilo, mě bavila ta forma a přes tu jsem se vlastně dostal k dalším věcem. Věřim, že kdybych nedál graffiti, tak bych dneska prostě nedál ty věci, který dělám. Takže rozhodně jako, pro mě to ňákej most byl a pro mě to vlastně byl vůbec jako most do světa umění, řek bych. Protože jsem najednou začal jakoby o těch věcech přemejšlet jako, pochopil jsem, jak se lidi jako... nebo pochopil jsem, jak máš přemejšlet o umění, tak jsem... nevim, jak to říct... mě zajímaly prostě graffiti, mě zajímala ta výtvarná forma, najednou jsem zjistil, že mi v tom graffiti něco chybí a to jsem našel prostě jako v umění. Že už mi to prostě přestalo stačit a tak jsem si říkal, tak to už je mi to jako malý, už mě zajímaj i jiný věci, už chci dělat jako promakanější jako věci, už vlastně jsem zjistil, že pro mě jako najednou hrozně jako je nepohodlný to jít dělat takhle někde venku, když si to nemůžu vodnýst, kdy to může každej zničit, takže z toho jsem vlastně přešel, že jsem začal dělat plátna. Protože jsem začal dělat

plátna, tak jsem začal jako vlastně vůbec víc jako kreslit. A protože jsem začal kreslit a úplně mi to jako v té době nešlo, tak jsem se začal pokukovat po těch jinejch formách a tak jsem se dostal k designu. Takže kdybych asi... Já jsem říkal, že jsem na tu výtvarku jako chodil, jo, už dlouho, ale bylo to takový jakože... byla to taková okrajová část, já jsem to jako neřešil, jako nebral jsem to nějak vážně, pro mě to prostě bylo, že jsem dvakrát za tejdenn prostě někam šel a tam jsem si prostě jako pokecal s lidma a já jsem si tam u toho čmáral, tak jako spíš relax jako. Ale náh jsem tomu nevěnoval vůbec jako, že bych se nad něčim jako zamejšlel, to ne. No až právě přes todlenctu jsem se k tomu dostal, když jsem najednou jakože... že se mi začalo stávat, že jsem nějaký koncepty nebo nějaký sochy jsem jako pochopil a najednou mi to přišlo prostě hrozně jako... přišlo mi to jako hrozně smart, přišlo mi to, jakože seš schopnej to těma instalacema různějma, který mě zrovna hodně bavily, tak jsem začal se tím bavit, protože jsem to najednou... jsem zjistil, že to pochopim jako. A že mě to jakol hrozně baví, že jako chápu nějaký fóry v těch věcech a že chápu ten kontext no. Vlastně to bylo první, to v té době jsem začal i náh jako, ... no nedá se říct, že chápeš konceptuální umění, ale začalo mě jako v určitých směrech hrozně bavit, i když je to dneska z praktickýho hlediska strašná nesmyslnost, ale nějakým způsobem mě to jako zajímalo a bavilo mě to. Dokonce to bylo v době, kdy jsem si říkal, že si neumim představit konceptuální umění, což mi dneska přijde největší výsměch. Ty vlastně studuješ něco vlastně úplně totálně nepraktickýho, studuješ něco samoučelnýho jako jo. Já jsem to nestudoval, tak to nemůžu jako posoudit, ale přišlo mi to konceptuální umění strašně jako vždycky vtipný no. A takže jako jo, já jsem se přes to dostal rozhodně, to já si myslim, že... K typografii jsem se dostal, k typografii jsem se přes to taky dostal, ale je strašně těžká jako, to graffiti je postavený na tom písmu, ale jako tvorba písma v graffiti je podle mě úplně jiná než v té typografii. A ta typografie, ... jako já ji vnímám jako neuvěřitelně těžkej obor. Když to chceš dělat dobře, tak na to musíš mít vlohy, musíš to cejtít a musíš bejt na to úplně ultrapuntičkář, jo. Víš co, že ty vlastně děláš jako na věcech s úplně extrémně malejma niancema, ale jsou v tom ty rozdíly jako jo. Hlavně když to necejtíš, tak musí člověk do toho bejt jako hrozně zaměřenej a bejt do toho jako zahloubanej. Typografie je fakt hodně těžkej obor. Takže jo, já, pro mě rozhodně.“

Tazatel: „A uměním se dneska živiš.“

Dotazovaný 6: „Jo, dá se říct, že jo. Dá se říct, že jo jako. (smích)“

Tazatel: *„Tak já jsem prošla veškerý okruhy, který jsem chtěla, tak jestli chceš ty ještě teďka prostor pro něco, co by jako mělo zaznít s tímhle tématem, na co jsem se třeba nezeptala, nebo co bys chtěl doplnit.“*

Dotazovaný 6: *„No nic mě nenapadá, no. Já si myslím, že u graffiti je hrozně podstatný, aby lidi nad tím měli jako nadhled. Že i já třeba v době, kdy jsem se o to nějak jako hodně zajímal, tak jsem to prostě moc řešil jako a je potřeba to brát s nadhledem no, jako. Prostě graffiti do města „patří“ a vždycky jako ho lidi nebudou mít rádi, vždycky tady bude prostě určitá skupina lidí, kterou to bude fascinovat a kterým to přijde jako magický, ale myslím si, že to... myslím si, že to klasický graffiti je častokrát volání lidí o pozornost.“*